Bibliotecă Centrală Regională Hunedoara

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL VIII – Nr. 30 (189) Simbătă 11 DECEMBRIE 1965 – 8 PAGINI, 1 LEU

săptămîna

labiș

A existat o vreme cînd priveam scriitorii de departe, nu din timiditate, ci pentru că nu mă simțeam încă în stare să conviețuiesc cu ei. Eram mai tînăr si mă pregăteam pentru asaltul literelor, exercitînd o altă meserie. În tipografia în care soseau în fiecare zi cărți pentru tipărit și în care vegheam ca paginile lor să apară cu îngrijire, veneau din cînd în cînd și autorii acelor capitole mai bune sau mai rele citite în ceasuri de noapte sau în dimineți de iarnă. Nu am să-i descriu. Lîngă rotative, literatul își pierde agresivitatea din cafenea. Lipsește filtrul, fumul de țigară, zgomotul familiar al locantei și mai ales acea privire curioasă a **particularilor,** puși pe observații și indiscreție. Poza curentă este uitată, apare grija pentru pagina gata să poposească pe masa candidă a librarului, masă ce suportă uneori și facilități bine ambalate. Omul de litere se umanizează brusc, devine familiar cu tipograful, descoperă că și culesul în plumb este o meserie nobilă. Mărturisesc că îl prefer pe scriitor în postura aceasta de paznic al propriei grădini, fără infatuări și aer definitiv.

Într-o zi de februarie cu ninsoare abundentă printre regalurile aglomerate ale „Casei Scînteii" am zărit un fel de copil cu ochi uimiți și fierbinți, purtînd o mustață grozavă care nu-l îmbătrînea deloc, cum va fi vrut, desigur. Era îmbrăcat într-o scurtă de blană și purta cizme. Îl însoțea un prieten mai înalt și mai umil, urmîndu-l ca pe un maestru. Labiș emitea peste umăr ordine, cu gesturi largi și energice.

Mai tîrziu imaginea marțială s-a modificat. În sumbrul vestibul al Pelesului, tot într-o iarnă, trecuseră cîțiva ani de la prima întîlnire, acest copil părea un Esenin melancolic, veghind cu ochii săi umezi la cine știe ce colocvii nemărturisite. Era liniște, afară perdele de fulgi înnobilau văzduhul. Era o vreme a prieteniei, a unui pahar de spovedit...

Atunci ne-am împrietenit. A fost **încredințarea** unei vîrste altei vîrste. Îmi plăcea la el mai ales ceea ce iubesc cel mai ades în scriitor : puterea de a crede în adevăr, de a se opune rutinei și conformismului. Labiș scria mult și dăruit, răspunzînd clipei de mare frenezie revoluționară. Fusese pe șantiere în munți și dormise lîngă ciobani, venea dintr-un ținut de basm al țării noastre. Sadoveanu îl iubea nespus și în prietenia lor eu vedeam cea mai frumoasă osmoză a generațiilor. Tînărul poet era generos nu petrecăreț, iubea spiritul prieteniilor curate și acest spirit se împărtășea și cu vin ales. Era un conviv ce căuta în orele sepulclare urmele poeziei în sine, iubea nopțile ca marii slujitori ai acestei vrăjite regine. A fost recunoscut la o vîrstă cînd unii mai se înghesuie în anonimatul „Poștei redacției", avea un sunet al lui, înalt, avea candoare, era un pur, a scos un strigăt în poezie.

Un destin nefericit ni l-a răpit tot într-o iarnă, mi se pare, cu o cruzime înfiorătoare. Un accident nenorocit l-a chemat degrabă în Parnas, lăsîndu-ne cu un regret ce nu s-a stins niciodată, deși de atunci vremea s-a înghesuit. Comparații de texte duc la concluzia că putea fi marea vioară a liricii noastre mîine.

Poetul copil a încheiat viața abia dincolo de pragul adolescenței. Marile sale zboruri atunci ar fi trebuit să înceapă, dar cum nu-mi plac tînguirile n-am să scriu o lamentație.

Opera sa însumează cîteva volume și precum vinul bun, la trecerea vremii, trădează mereu alte virtuți. Labiș e un poet armonic, al echilibrului și avîntului, al luptei cu inerția, poet condus spre miezul de jar al faptelor mari ale epocii noastre. Lipsesc din cadențele sale infatuarea găunoasă și rima facilă, entuziasmul ocazional și aparent perfect. A cîntat pădurile necălcate de pas de om, paradis al păsărilor și-al animalelor aflate în tărîmul candorilor; simțea acest peisaj cum nu l-au simțit mulți, avea să-și mărturisească mereu intransigența, ura vorba calpă și versul său este ieșit din mîna unui meșter tînăr deprins cu alăuta. Ar fi dat o operă masivă, încheiată în podoabele cele mai alese. Era un poet-gînditor, nu numai un stihuitor vesel în căutarea de rime. Avea ceva de spus, spusese destule, moartea a stins cu brutalitate o voce puternică ce se exersa pentru un mare concert.

Zilele acestea ar fi avut 30 de ani.

EUGEN BARBU

NICOLAE LABIȘ în 1954

GRIGORE HAGIU

miorița de miercuri

moartea poetului adolescent

I

mioriță lae, mioriță dulce
spulber lin de frunze fruntea să mi-o culce
sulletul cu arbori sonor se-ncunune
și roiuri sărace mările să-și sune sune
în piezișul umbrei tremurate-o mele
pipăindu-și drumul verde printre stele

să fii numai o umbră cînd toate dedesubt
tiparele albastre rănilele s-au rupt
din început croindu-și uitările de lut
în grosolane carceri dospindu-se tăcut

tu mioriță dulce rămii rămii subțire
tintindu-mi arginții cumpliți-mi răvășire
și-ntoarce-ți blîndă ochii privirile în cercuri
tot nu pot să mă vadă e astăzi zi de miercuri
degeaba glasu-n rugă ți-l clinchețești pe-aproape
nu-l nimeni să mă-ntoarcă rămii la țărm de ape

II

alunecă zăpada ciudată și inocentă
de liniștea cu zboruri în sine însăși arsă
cuirelera o umbră conture neizbite
mai jos înșiră-n stele arzînd nelinișlile
zăpezile cu noaptea și-odihna se-nchegau
și aripile umbrei creșteau creșteau

mioriță lae poate mă petrece
glasul lău și-acuma învelit în zece
mingiieri domoale poate mă petrece
zece sori în urmă s-au curmat de mult
pe zăpezi căderea încă le-o ascult
visul lor cum trece mîngîiat de zece
palide imagini visul lor cum trece
liniștea e-n mine totuși mă cuprinde
clipa de afară totul în argint e
prețuit să moară dulcea mea mioară

III

pe-un plai copilăria
își mai aduce-aminte
neînțelesul lent
cîntat a legănare în cuvinte
în ochii mari imagini
care au fost și zei
mai tremură stins
și-ndepărtat în ei
crîmpei de arbori se cunună
cameților plecați spre lună
și-un susur poleit răsună
în cîntecul albit
și trecătit în mină

IV

voi merge mai departe și-n urma toi ce-a fost
să-și sune deșnădejdea să cadă iară rost
acum cît mă împrejmui tu linie și încă
nu-i umbra prea adîncă prea adîncă

ai existat demult cu-adevărat
tu mioriță-n glasu-ți legănat
sau voi visa pe altă lume la alt ceas
povestea care mă cutreieră la pas

din gol mă-nlănțuie la tîmpla stîngă
suiș cutremurat de arsă lingă
și fruntea să mi-o plec jărînă n-am
nici iarba sau culoarea ei în tom
dar e o zbatere la țărmul cui
în flux albastru repetat versul
și umbră nu mai poți să te aduni
genuni sînt puse cap la cap genuni
și noaptea scînteia de-atîtia nopți
sînt răsfirat sfîșiat în toate
nici nu cobor nici nu zidic
nimicul sună de nimic
și nu mă știu și nu mă știu
vezi undeva departe locurile poate
doar amintirea mamei mă străbate

V

cor de copii

mioriță lae lae bucălae
poate al văzut poate n-ai pierdut
ciobănel sfios mîndru și dulce
copleșit de dor pe-un cîmp de mohor
pe-un cîmp neștiut de mări învăscut
clătinat de stele și de ceruri grele
bîntuit pe ape de umbră aproape

cîntec de mioriță

zece sori și zece
nopți cu apă rece
vrut-au a-l petrece
dincolo de mine
mama poate-l ține
poate îl aduce
poate îl aduce
în cîmp cu mohor
în cîmp de-alior
la umbră de stînă
umbra-i să rămînă

VI

mîinile-s pierdute nu rostiz arginți
dragostea s-o cînte nu o mai cuprind
genele făcute nu-nțioară țiuiuri
pe un cer cu stele noaptea să îi sculuri
în priviri albastre nicicînd nu răsar
poleiș de lună smalț de arbori mari
gleznele-mpietrite în vîrf cu o stea
nu mai iscă jocuri din pămînt și nea
umbra nemișcată la tîmp nevăzut
uneori își trece duhul peste lut
lutul se aprinde și-și aduce-aminte
de minunea ei de mai-nainte

toți tinerii din lume

Pe undeva, trebuie că sentimentul timpului are dimensiunile furtunii. Un erou de roman, care considera înscrierea fiecărui cerc de copac drept o cucerire egală cu înfrîngerea, străbate străzile și — constatînd prezența veșnică a tinereții, în afara lui — dispare pentru a se reîntoarce într-un capitol următor în veștmintele-i de adolescent, fără a mai avea însă curajul confruntărilor. Sub horbota verde sau sfîșierea de rugină, anotimpurile încep să devină stări sufletești.

Prelins pe drumurile pădurii, trupul aerian al vîntului lasă în urmă același sentiment al timpului, afirmat prin negația fizică a arborelui prăbușit. Tema-i atît de cunoscută, iar nuanțele pe care poeții au reușit să le smulgă din ea sînt atît de numeroase, încît înșiruirea, chiar după un anume criteriu, devine imposibilă. Cei mai mulți însă n-au făcut-o de dragul pastelului (specie, pe cît înțeleg, în continuă depreciere), ci, ispitiți de puterea sugestiei, pentru apropiere cu ființa umană. Tînăr ca bradul...

Din perimetrul olimpic, operația rămîne valabilă și îngăduită. Din cel social, necesită coeficienți de corecție. Căci tinerețea de azi, miliardul de nume semănate pe trupul mereu fără de odihnă al planetei, nu mai e o repetiție a celei din care coboară. E mai mult o plecare, o desprindere sau — poate mai exact — o explozie. Ea a plecat dintre explozii și s-a ridicat sub ecourile eliberatoare ale acestora. Poate de aceea, ca niciodată (și insist : ca absolut niciodată), tinerețea de azi se simte mai unită în aspirații și idealuri. Dincolo și peste toate dealurile și văile potrivnice. Încrustat pînă aproape de anulare de cele două flageluri belice, veacul, care există prin noi, a devenit, tot datorită nouă, continent propice acestei unități.

Aici sau în alte capitale, pe străzi, în amfiteatre, biblioteci sau sub lumina lichidă a reflectoarelor din sălile de spectacol sau de petrecere, am trăit emoția identității de pe meridianele cele mai îndepărtate. Prietenul meu, un virtual savant în fizica, aflat de cîteva luni la Paris, pentru studii, nu mi-a scris nimic altceva decît că, pentru el, această identitate este de-a dreptul copleșitoare. Între retortele de laborator el simte solidaritatea pentru cauza zilelor care vin : o lume mai bună, mai dreaptă ; clădită de om pentru semenii săi. Toți tinerii din lume.

Condiția însă ca această unitate să dureze prin desăvîrșirea ei nu le revine numai lor, ci tuturor. Între-

DARIE NOVĂCEANU

(Continuare în pagina a 7-a)

în pag. 4

nicolae labiș și poezia tînără

*

în pag. 5

fișier labiș

țăranii

Țaranul frînge o bucată de pîine peste noul născut. El întîmpină o nouă viață cu pîine proaspătă, caldă. El își întîmpină oaspeții cu tot ce le poate oferi mai cinstit, cu tot ce are mai curat și mai bun, cu esența muncii sale dintr-un an : cu pîine și sare. Căci dacă pîinea e rodul hărniciei sale, sarea e bogăția pămîntului pe care stă, sarea pămîntului e dragostea față de care nimic nu e posibil. Sarea dă gustul specific locului, sarea e dragoste, umorul. Cînd copiii ajung adolescenți și le vine timpul să se lege prin sînge într-o nouă familie, peste capetele mirelui și miresei țăranii aruncă bogat boabe de grîu. Ca să le meargă bine în viață noilor căsătoriți, ca drumul lor să fie presărat cu bogăția pămîntului, cu grîu, simbolul germinației și al purității, și al sfintei vieți care se naște mereu din rotunjimea ușor alungită a bobului de grîu, acest minuscul ou vegetal.

Grîul e un fel de calendar nescris : la semănat sau la secerat i s-a întîmplat unuia sau altuia o bucurie sau o durere. Cînd intri într-un lan de grîu și te vezi din el, ai o altă vîrstă decît omul matur. Cu spice de grîu se împodobesc crucile din răscruci, cu spice se împodobesc porțile caselor unde sînt nunți, ca în bătătură, nunta să intre pe sub arcul de triumf al muncii, al bogăției și dragostei. Omul bun este bun ca o pîine caldă, zice poporul a cărei înțelepciune de veacuri a creat splendida limbă românească, doinele, zicătorile, proverbele, poezia.

Pentru pîine, poporul și-a vărsat, secole de-a rîndul, sîngele, apărînd-o și apărindu-și țara. Galbenul de aur de pe simbolul tricolor al țării este galbenul lanurilor coapte. El este culoarea de mijloc, culoarea muncii, a clipei active și imediate, a prezentului ce stă între sîngele strămoșilor și viitorul pur și albastru și înalt al țării. Toată istoria țăranului român e geamănă cu lupta dusă pentru pîine. Și nu o singură dată ei n-au știut de vor mînca pîinea ce au semănat. Și nu o singură dată personalitatea omenească a țăranului român, libertatea lui au fost strivite. Și nu o dată legile l-au făcut pe țăranul român robul pămîntului. Dar mai bine să citățm „Mărimea era nemăsurată a dajdiilor și a mîncătorilor, tirania Fanarioților și a boierilor pămînteni, zice un istoric. (Kogălniceanu), făcură pe țărani să fie cei mai nenorociți din Europa. Niciodată ei nu erau siguri pe munca lor, niciodată ei nu știau de vor mînca pîinea ce au semănat, căci

DUMITRU RADU POPESCU

(Continuare în pagina a 7-a)

strada

(XIX)

acțiunea V. V.

Ne mai tulbură și azi cruntul gest al tătînelui nostru, Burebista, care, spune legenda, dintr-o trăsătură de condei a stîrpit viile bogatei Dacii, le-a scos din rădăcină, arzîndu-le în rugeri înalte, pe dealuri. După mai bine de două milenii, resmeriția crimă, necesară sa pare la acea vreme, stîrnește în noi uimirile și încrîncenarea pe care mi le oferă marile calamități ale umanității, cum ar fi moartea orașului Pompei, ciuma Justiniană, bubonică, catastrofale prieniștia de mișcările vikingilor, ca să amintesc doar trei din lunga serie pe care o străbat doar.

Crima viticolă de acum două mii de ani se lecuiește deplin și total abia acum, prin energice acțiuni dirijate, la care colaborează știința, învățămîntul, țăranii zonelor subcarpatice și muncitorii care fac unelte de lucrat via.

— Eu merg pe V. V., afirmă categoric prietenul meu R., inginer agronom în podișul Ardealului, dîndu-mi să înțeleg că el formulează astfel un adevăr fundamental.

— Ce faci tu, mă? Pe ce zici că mergi?

— Pe V. V., principiul „Viță-Vie", care este, nu știu dacă mă înțelegi, piatra filozofală a muncii agronomului din podiș.

Afirmația inginerului R., dac emancipat și modern, e un virulent act antiburebistan, la care se solidarizează, în chip evident, statul, savantul, profesorul de agronomie, inginerul păsunilor și al terasalor de vie, oenologul, muncitorul cu sapa și cu șprițul de zeamă bordeleză, lucru perfect demonstrat de goana autocamioanelor care diseminează, toamna, prin țară, enorme cantități de smicele de vie, bune de plantat, apoi de perseverența cu care sculptăm fețele însorite ale colinelor țării, realizînd vasta acțiune a terasărilor și așa mai departe.

M-am dus cu prietenul meu din podiș să văd cum arată un centru unde se instruiesc copiii țăranilor, care deprind teoria și practica viței de vie; amfiteatrul lor de experiențe e crama, sinatezele, ciîndrul de cupajare și, desigur, întinsele spinări ale colinelor calcaroase, livezile geometrice. E vorba de școala de cadre medii a stațiunii experimentale horticulticole Cluj, filiala Ciumbrud, despre a cărei culoare locală vă spun următoarele.

— Degustarea merge bine, știe-se, de la sec înspre dulce, la început mi se toarnă în pahar un Riesling alb-verzui cu reflexe de jad, închid cu limba sobru, exact și acid; sticla e de trei-sferturi, cu gît prelung de tipul Rhin, foarte colbătă, pigmentată exterior de ciupercile viclacee ale mediului cu lumină puțină. Nimic de speriat; sticlenzza ne îmbie să ne gîndim la sănătosul obicei francez de a consuma vinul nu doar după sai, ceea ce e la mintea cocoșului, ci și după anul preferat. Clientului i se aduce o sticlă cam de genul celei descrise, pe care acesta o studiază îndelung prin lentilele ochelarilor cu dioptru, minuind miraculoasa fiola ca pe o piesă de arheologie, cumva asrian, numai cu degetele arătătoare fixate pe extremități. C'est bien, constată franțuzul și depune bijuteria în coșulețul-suport; ospătarul sparge ceara, desfundă și toarnă în pahar preț de două-trei degete, aplecînd ușor coșulețul de rafie. Întreb la rîndu-mi:

— Nu mi-ar putea oferi ceva asemănător și ospătarul valah?

— Se înțelege că da; chestie de rafinament și bun gust, un deziderat, mi se răspunde.

— Dar ce ne facem? În variate domenii România contemporană a transformat noțiunea de viitor în azi, în acum.

Un Sauvignon demi-sec, plin, greu, uleios și solar; în penumbra cu grîuri a cramei se face, cumva de dinlăuntrul nostru, lumină și devenim treptat mișcătoare turțe. La lumina noastră zărim mediul cu deamănuntul. Pereții grași, cu dolți ogivale, au epiderma tatuată de o mînă de artist: mici fresce murale în culori pastel povestesc istoria vinului de-a lungul grindurilor, oferind delicioase scene laice, realizate (de Livia Rus) în maniera sgraffito, direct pe mortarul, cu contur săpat, sugerind reliefuri, mișcări și distanțe. E vorba apoi de mediul lemnos: s-au timpirărit uși masive, de stejar și polițe și mese și scaune — de asemenea masive și rustice — la care se adaugă fierul, peste tot prezent, din care meșterul anonim, lucrînd cu focul, a făcut minuni forjate, în sensul că cîntecle ușilor, rozetele, aplicele, țesătura din vitrouri, au înfățișări fantaziste de arlpi de zburătoare, șerpi, berzi cu cearnă și cerigi în nări, unghii de capră și alte mărdărăști care dau personalitate acestui loc unde zac poloboace și se fac experiențe bahice. Estetica mediului este o lege a civilizației producției.

Finul de Ciumbrud este un elegant vermuth alb, creație a stațiunii, care are facultatea de a împrăștia o puternică aromă de fin cassi în Carpați, în cel mai clar și real înțeles al cuvîntului, ceea ce nu-i puțin, pentru că tzut finutui cosit este o splendidă vrăjitorie a naturii, în care ierburi și flori și isme crețe și păpădii și lăptuci concură la asta, printr-un inconștient impuls al firii. Bînd „fin...", simțurile ne evadează în natură și la fel gîndurile; ne trezirăm vorbind despre coline și pășuni și zi de coasă și greutățile muncii vierilor, cara afințesc cu sudoarea frunții pămîntul și butucii asupra cărora stau aplecați. O discuție pe fir cu raionul, de preferință primăvara.

— Ce face via, tovarășe X?

— Ce să facă, tovarășe, crește.

— Ai ceva probleme cu ea, tovarășe X?

— Păi nu știți? N-am pari, tovarășe.

— Și ce faci dacă n-ai pari? Cum legi via?

— N-o leg.

— Și ce face via?

— Crește și se întinde ca un castravete, interpretează grav tovarășul X și-mi face cu ochiul, voind să-mi comunice că el are ahtiguinta să-l sperie în chip mobilizator pe tovarășul de la raion.

— E criză mare de pari și nu poți risca, îmi explică el, iar pari se distrug, se rup mereu și te trezești descoperit formai cînd te doare mai tare. Merg a doua zi la raion să rezolv problema parilor. Prevăd că îl găsesc pe șef în ședință; iau eu mine pline cu sîngă și nu mă mișc de la ușa lui pînă nu se rezolvă chestia. O descînt pe secretară să mă protejuiască; altminteri risc, cum îi-am spus, ca lucrătarii de vie să muncească la zăpăceală, aplicînd uneori metoda „hai cu tata că te anăp".

Aflu că respectiva metodă constă în următoarele: pe frig, ari pe vînt ce te seacă la oase, spre a nu ceda ritmul înaintării cu sapa, ori ai plantării parilor, ori ai legatului etc., lucrătorul din vie ațează în capul rîndului pe care evoluează o ulcea cu vin; vasul e miraculos, parcă te trage cu ața, îl admiреci și te trezești mai iute în mișcări, vorbind cu tine însuți, așa: „hai cu tata și te adăp".

Shakespeare în „Henric al III-lea" vorbește de virtuțiile vinului de Xeres; mi se oferi un Xeres de Ciumbrud, se pare unicat în România, ocazie cu care aflu amănunte despre tehnologia acestui nobil vin. Spaniolii obișnuiesc, din motive de climă uscată, să presare peste boaba zdrobită un strat de ipsos, ceea ce declanșează un proces de echilibrare a vinului din punctul de vedere al aciditățli. E pe puțin de 13 grade tărie și se fermentează cu o rasă (drojdie) specială, care are proprietatea de a forma o peliculă (o floare) la suprafața mustului; asta imprimă vinului tînăr procese oxidative care îl îmbogățesc cu o aromă și un gust de sîmbure de nucă verde După această procese, Xeresul se cupajează cu un coniac de altă, trebuindu-i jumătate de an pentru armonizare, trecînd eventual printr-un proces de pasteurizare, cu încălzire la 66 de grade și — destul!

— Mă zăpăcești cu amănuntele, îl opresc pe preopinent. Dacă ulii un amănunt oarecare ți se întîmplă să te trezești că ai transformat vinul în oțet?

— Există această posibilitate, nu însă și invers: oțetul nu-i poți întoarce niciodată la condiția de vin, cum nu poți întoarce părăsita feciorie a cuiva.

Un raft-bibliotecă cu o bogată colecție a vinurilor din toate regiunile și podgoriile. E corespondența stațiunii cu alte stațiuni similare din țară. Ni se oferă astfel un splendid peisaj al diversității și valorii tezaurului vinicol al României care face, aproape anual, să plouă cu medalii și distincții la marile concursuri internaționale.

Dar iată o remarcă: aceste concursuri se desfășoară în mod secret, vinurile aduse spre degustare sînt denominalizate, iar sticlele de concurs se desfundă în fața severului juriu.

— Dar noi le cam cunoaștem dinainte pe ale noastre, îmi spune prietenul R. Le cunoaștem după doguri care se fărîmă, se rug, se fac helele. Sînt d'alea de-ale noastre.

Așa să fie oare? Și dacă e așa, ce s-ar întîmpla dacă n-ar mai fi așa? Am povești mai cu toată gura o asemenea bahică, așa, la sfîrșit de an, cînd se lasă friguletul și vin sărbători și noi românii încheiem un an foarte bun și în cinstea cărușa cuvine-se a goli un pahar, că avem de unde.

POP SIMION

P. S. Nu uit a mulțumi preopinentului meu, profesorul Cășvassi, poet la propriu și la figurat, care îi învață pe copiii țăranilor cultura viței de vie și, printre altele, a face posibile și asemenea dialoguri de decembrie.

ATITUDINI

Radio— emisiuni literare

În programele sale, o serie de emisiuni cu caracter literar-artistic, însumînd vreo 12 titluri și peste 240 de minute pe săptămînă. Aceste emisiuni tratează subiecte dintre cele mai felurite din domeniul literaturii și artei, prezintă variat și multilateral capodopere ale culturii universale, ca și lucrări de valoare ale scriitorilor și artiștilor clasici și contemporani.

Primite cu interes legitim de către ascultătorii de cele mai diverse categorii, amintesc cu: Momente poetice, Cugetătorii și literatorii, Cronici literare, Ediția radiofonică comentativă. Prietenii noștri cărți și altele au devenit tradiționale. Un eveniment econ au stirnit noile rubrici: Amfiteatru literar, Mari cuiburi ale iubirii, Scriitori ai secolului XX.

Eforturile sporite ale Radiodifuziunii de a cuprinde în aria de preocupări scriitori, curente, etape, momente literare asigură operativitate în urmărirea elementului actual din mișcarea literar-artistică de idei. Recentele ediții radiofonice V. Alecsandri și Livin Rebreanu, bunăoară, (se anunță una G. Coșbuc) conțin unele observații analitice, remarcabil portretistică și exegeză, realizînd uneori adevărate „monografii sonore". Sînt demne de remarcat strădaniile susținute ale autorilor emisiunilor de a pronunța judecăți de valoare întemeiate pe argumentări solide, definînd specificul artistic al creației scriitorilor și încadrînd operele în contextul literar românesc și în planul mai vast al literaturii universale.

În atenția redacției emisiunilor se află și popularizarea și examinarea fenomenului literar contemporan. I. D. Bălan, Dragoș Vrînceanu, Valeriu Răpeanu, Victor Crăciun, Eugen Simion, Zoe Dumitrescu-Buțulenga etc. analizează în fața microfonului literatura actuală în conexiunile ei reale și reușesc să ocolească judecățile simpliste, vulgarizatoare, șabloanele și etichetările cu care ne obișnuise neplăcut radio-ul cîndva. Faptul că aceste emisiuni sînt destinate unui număr foarte mare de oameni justifică plenar grija pentru o înaltă exigență estetică și variatatea de forme (cronici literare, discuții, interviuri, mese rotunde ș.a.)

Radiodifuziunea orientează și educă gustul maselor de ascultători prin emisiunile de versuri și de lecturi literare, în care străvechea artă a declamației își găsește o nouă înflorire. „Momentul poetic", o microemisiune de largă audiență în rîndurile iubitorilor de poezie, dezvăluie cu o putere nouă potențiele estetico-educative ale „culturii literaturii vorbite", de care vorbea Lunacearski.

Noua emisiune „Amfiteatru literar" oferă auditoriului mai puțin familiarizat în tainele artei cuvîntului noțiuni și argumente capabile să-i formeze propria judecată și discernămîntul critic în materie literară. Îmbinînd cu subtilitate tinuta științifică cu caracterul accesibilitățu, Al. Dima, Gh. Achiței, Gh. Streia au expus cu competență în cadrul primelor emisiuni ale seriei, asemenea de bază ale științei literaturii, un „abc" indispensabil oricărei inițiative calificate în arta literară. Alese cu acuratețe, textele ilustrative amplifică nuanțat ideile teoretice dezbătute în prezentare; este o inițiativă de bun augur.

Consemnarea incidentelor sucesa imaginii obligația de a semnala totodată anumite rămîneri în urmă. Se mai discută din cînd în cînd de lectură, știrace în idei și în puncte de vedere personale, care nu fac decît să repete opinii curente într-o formulă critică invariabilă, obsesivă, fără urmărirea gradațiilor expresive de acuitate și nuanțe. De exemplu „La Fontaine" de N. Mihăescu (8.11.1965) ori „Momente din istoria teatrului românesc" de I. Massoff (16.11.1965) reiau inconsistent lucruri spuse și răsspuse într-un stil impersonal, cu abundență declarativă și fad-descriptivă. Alături de recitări de o eminentă valoare, mai pot fi ascultate lecturi executate infidel, prea distanțat de vigoarea actorului. Versurile lui Puskin (9.11.1965) și Sonetele lui V. Voiculescu (18.11.1965) au fost interpretate prea... poetic, cu o voce afectată tremolată și lipsită de sobrietate.

De asemenea se face oportună sugestia de a fi citite la microfon lucrări literare recent apărute sau tălmăciri anume pentru radio în privința poeziilor lirice de scurtă respirație din literatura universală, ocrotuiam de a fi realizate, în bună lectură, și în limba originalului.

O observație finală: radio-ul este „jurnalul" cu cei mai mulți „cititori", dar cu cele mai puține cronici. Critica noastră literară trebuie să-și îndrepte analiza și asupra emisiunilor literare în viața noastră literară. (radio-ul își are locul său bine precizat, de care nu se poate să nu se țină seama.

VALERIU NESTIAN

Cum se poate face o cronică citind din confrați

Revista „Magazin" din 13 noiembrie a.c., face o scurtă trecere în revistă a stagiunii teatrale parizience, semnată de Mariana Pîrvulescu. Dacă nu ar fi existat subtitlul „corespondență", am fi putut crede că respectiva cronică a fost alcătuită aici, la București, din apăsurea citirea ziarelor și revistelor parizience, dat fiind că autoarea se mulțumește să citeze de la un cap la altul părerile confraților săi de pe malul Senei.

Astfel aflăm că dintre cele trei comedii muzicale care au „provocat reacții diferite ale presei și publicului", vodevilul Cel mai fericit din trei de Labiche „a fost bine primit", că despre piesa Doi inșpiri au venit „un crunt amestec malițios a conchis că ar fi fost mai bine dacă cei doi inșpiri nu veneau de loc", iar în ceea ce privește La fleur de la tortue „presa a fost unanimă în a nu întreba..." etc. etc., după care urmează un lung citat din interviul interpretei principale Annie Girardot.

Trecînd apoi la ncua premieră a Comediei Franceze — Vîrful unei nopți de vară — la care mărturisește că nu a fost, tovarășa Mariana Pîrvulescu reproduce un și mai lung citat din cronica lui Claude Balgnères apărută în Figaro, care afirmă printre altele că „Jacques Fabri a tratat furia în operetă de bulevard" (se înțelege că e vorba de feeria shakespeareană denaturată astfel de o gresală de tipar, n.n.) și că „a introdus în Casa lui Moliere un supraprodus Phi-Phi". Aici cronicara se simte datoare să ne dea o explicație care ne umple de mirare: Phi-Phi ar fi, după părerea d-sale, un „termen generic sub care se înțelege tot ce ține de comportamentul și gustul unui anume tineret modern — coafură à la Beatles, ținută neglijentă, ritmuri muzicale barbare etc." deși se știe că Phi-Phi este o operetă de Willemetz, foarte la modă între cele două războaie, al cărei personaj principal este sculptorul grec Fidias. — Phidias în ortografia franceză, de unde și diminutivul Phi-Phi — și care degi poartă o amplă togă, cum era moda pe vremea aceea, nu are nici în clin nici în mînecă cu Beatles-ii.

În privința spectacolului de la Odeon, despre care nu știm dacă a fost sau nu văzut de corespondenta Magazinului, aflăm că „are desigur foarte șansele unei bune primiri" etc. după care urmează un citat dintr-o declarație a actriței Madeleine Renaud despre care Camus scria... (urmează alt citat).

Despre celelalte teatre unde „repetițiile sînt în toi", e firesc ca semnatara corespondenței să nu aibă nimic a ne spune, dar am fi vrut ca măcar asupra spectacolelor pe care le-a văzut, să fi avut o părere personală.

A. B.

Cenaclul „N. Labiș"

Celor două bucăți de proză ale lui *Marian Vasile* le-au fost recunoscute puține merite. Lipsa unui simț elementar al compoziției și al dialogului, schematismul incremenit, umorul involuntar, rapidele dar neconvingătoarele schimbări în substanța personajelor au catapultat în negativ luările de cuvînt. Mai apropiată de obiect a fost Sinziana Pop care a analizat atent și calm povestirile, reliefînd și unele calități ale lor care țin mai ales de problematica abordată.

Excelentele poezii ale lui *Adi Cusin* au declanșat superlative care au salutat colegial activitatea, mai puțin publică, a unui poet înzestrat. Surprinzătoare prin prospețimea lor, revelatoare prin registrul bogat de nuanțe etice, descinzînd din Labiș dar delimitîndu-se în viziuni originale, cele cîteva poezii, declamate teatral de Adi Cusin, au cîștigat auditoriul. Două dimensiuni au fost clare imediat după lectură — sensibilitatea și forța — o sensibilitate în forță precum și o forță exprimată sensibil. Mai sărac deocamdată, în privința formulelor poetice, ba chiar monotonă, poezia lui Adi Cusin place în ansamblul ei, pentru umanismul, căldura și maturitatea care însoțesc fiecare vers.

ADRIAN PĂUNESCU

Luni 13 decembrie vor citi versuri Alexandru Barna și George Anca.

Omagiu înaintașilor

Liceul „Mihai Viteazul" — una dintre marile școli ale Capitalei — își sărbătorește, în cadrul unor festivități corespunzătoare, o sută de ani de existență.

Popasul sărbătoresc al centenarului prilejuiește o mereu binevenită și utilă aplecare asupra trecutului — de pe acest impunător — al acestui vechi așezămînt de cultură.

De la acela cîlin umedă și întunecoasă din mănăstirea Sf. Sava în care își începea existența în toamna lui 1865 primul nucleu viitorului „Mihai Viteazul", de la tradiționalele prînzuri între lecturi — unele mai necorespunzătoare decît altele — ale elevilor Sămănătorului, Simbolist Ruhon, Sîrbov Vodă — la un moment dat s-a și cerut de către autoritățile școlare închiderea școlii deoarece clasele funcționau în condiții cu totul necorespunzătoare, în sfîrșit grădinile —, pînă la lucrările corespunzătoare începute în 1934 și la cel monumentalul de astăzi, au se înscrie pe aceeași linie de urcuș a unui liceu, ci și a întregului aceastuia lupt de școală, de cultură.

Profesorii de o înaltă pregătire profesională și de o impresionantă ținută morală — personalități reprezentative ale științei și culturii românești — au creat din primele timpuri și au dezvoltat apoi necontenit o tradiție strălucită de patriotism luminos și de înaltă ținută științifică creatoare. Diferitele discipline științifice au fost propuse elevilor atît generații, de profesori de talia unor Spiru Haret, G. G. Longinescu, Ion Pope Bureli, G. Munteanu-Murgoci, etcter ai Comitetului geologic, marele chimist dr. C. Istrati sau Ștefan Hepites — profesor și director, creatorul Observatorului astronomic, Gh. Beu Paladi, Ilie Purcarim, Al. Andronic, Al. Claudian, Ion Bianu — profesor de liceu.

Și disciplinele umaniste au avut în fiecare perioadă reprezentanți de mare prestigiu. Dacă în prima perioadă întîlnim pe o nestemată umane numele lui August Trebuniu Laurian, academicul și colaboratorul marelui Bălcescu, dacă în perioadele următoare de la catedrele liceului au vorbit cărturari de înaltă ținută ai epocii ca Lazăr Șăineanu, I. A. Candrea, Gh. Bogdan-Duică, I. A. Bassarabescu, Spiridon Popescu, Ștefan Mihăilescu — elev și apoi profesor al liceului ca și Anghel Marinescu, Și Mateiu Zaeriu sau universitarii N. Cartojan și Theodor Pașalagă, Ioanu Tudor Vianu funcționează ca un școlar ca profesor începînd — o carieră strălucită de dascăli ai acestei școli pentru perioade de timp mai mici întinse și cu realizări didactico-pedagogice, beletristice și științifice numeroase cu cvasi scriitorii Th. Șăineanu, D. Pătrășcanu, Al. T. Stamatiad, harnicii istoriografi Marian Școrței Stănescu cu a sa exemplară ediție Șăvoi și P. V. Hanes, cu ediții de clasici sau monografii, iar în anii noștri criticii și istoricii literari Vladimir Streinu, Ovidiu Sulutiu. Domină însă talentat, figura ilustră a lui Eugen Lovinescu, vreme de aproape douăzeci de ani, profesor de latină și română și literatură, omul de a cărui pildă nu se putea găsi o catedră în Universitate, răzbunul luptei de veneație mulor de elevi ai săi de la „Mihai Viteazul"

Ceea ce izbește pilduitor în cariera acestor strălucitți înaintași este faptul că nu s-au mărginit nici o dată strict la munca de catedră. Adevărata, marea lor înfiurire creștea dincolo de catedră din acele variate activități creatoare desfășurate bunăoară prin revista elevilor „Magurul" cu o existență surprinzător de regulată de peste șaptezece ani și stimulînd apariția paralelă a altor reviste școlare — scoase uneori de elie o singură... clasă, cum au fost acele explozii juvenile fulgerătoare ca „Licăriri" (1936) sau ceci „soleiții" minori ai „Biletelor de papagal", „Pro și contra" (1936), „Generația mea" (1930), prin societatea cu ramificații în întreaga țară „Prietenii istoriei literare" care și avea un buletin al său, cicluri de și un vast program de raediări din conferințe adresate publicului larg clasici, prin bibliioteca liceului dezvoltată din donațiile multora dintre ei la proporții neobișnuite și devenită „bibliioteca publică" deservind un mare cartier al Capitalei, prin cunoscuta societate de lectură a elevilor și absolvenților durabil organizată, cultivînd cu pasiune diagnoslea pentru marea literatură a clasicilor.

Toate acestea ne impun un omagiu profund respectuos strălucitilor cărturari care au făcut din liceul „Mihai Viteazul" un puternic focar de cultură

Recunoștința noastră trebuie să se manifeste prin efortul zilnic de a le duce mai departe opera, în condițiile noi care înfloresc pretutindeni în patria noastră socialistă.

Prof. C. MARINESCU
Liceul „Mihai Viteazul"

alb pe alb

Nu de mult, poate chiar anul trecut, am putut vedea la noi o expoziție de grafică americană. Mi-amintesc cu mare plăcere de un tablou intitulat „Alb pe alb". De ce mi s-a părut grozav: nu numai din titlul lui de natură să flateze pe orice iubitor al semanticii, ci mai degrabă dintr-o năzdrăvană inspirație a autorului lui, și anume aceea de a suprapune două nuanțe puse de alb, una pastă cașialtă. Asocierea se făcea imediat; ca un vis în vis (sîmt nu-și amintește inefabilul nerv al lui Poe!).

Este o senzație care precede marea artă, așa cum ochiul copilăriei pregătește prin mirarea deschisă, marele ritual al colindei. Dacă asociez la aceasta o frază întîmplătoare auzită la radio, dintr-o cronică a criticului Eugen Simion: „Utan este un prerafaelit care poartă la șold o sabie nevăzută", cred că asociațiile subiective s-au și coagulat și că mă pot pronunța cu șanse de adevăr dar și dublat de o reală tensiune simpatetică, asupra atît de personalei dar și de insularei cărți a lui Tiberiu Utan, „Carte de vise".

Într-adevăr, Tiberiu Utan este un prerafaelit, atîta doar că în ordinea unui Rafael încă nendscut. Rafinatul obișnuit cu abundența metaforelor va găsi în absența lor atît de dezinvoltă, un prilej de meditație:

Vibrează bucuroasă fibra în pom / și iți tîmbie, cîntărețule, rime: / străbătută lumea tot de om / și în înălțime și în adîncime. / Eram ca niște torii: o noapte de cărbune. / Cu ochi deschiși dormeam pe brațul gîndului / Și am avut ciudata viziune / Că arborii sînt razele pămîntului.

În general metaforele nici nu apar, dar atunci cînd ele se arată sînt răbătorite cu o bucurie atît de simplă, de fățișă, de pură, încît ele sînt mai degrabă muzică de flaut, de caval, de oboi, decît cuvinte subsumate unei sintaxe care le-ar discrimina de locul comun.

Sentimentul este al simplității, dar nici o secundă al simplismului. Pasărea mălaștră a lui Brâncuși era atît de elevată încît părea nedesprinsă încă din coaja oului ei. De aici voluta aidoma pietrelor fără să fie nici o clipă piatră, dar amintind ființa ca să provoace acel turbure sentiment și comunicant, al marilor lucruri simple.

Poezia lui Tiberiu Utan a fost asociată uneori în aparență ei de sentimentalitate, cu aceea a lui St. O. Iosif. E un neadevăr flagrant: simplitatea lui Iosif descinde direct din simplitatea sentimentelor exprimate de ei, simplitatea lui Utan exprimă un univers a cărui dimanică a scăpat încă analizei critice.

Așa suna pădurea: / ca un ecou de sticlă. / Și răzbătea în case / a muzică de sticlă. / Și crengile de sticlă, / și greierii de sticlă. / Cu-ntr-un vitraliu, ochii / întorși spre amintire. / Dulci sunete străine. / Timpul vibra pe clape / de orgă zbuciumate. / Mișcau în ouă șerpii. / Umbre sunau pe ierburi / cînd m-am desprins din nava / spaimelor terestre.

(Orgă electronică)

În ce constă durerea de albul jarmec al acestei poezii? E greu de precizat, dar o mai veche meditare pe care mi-au propus-o versurile lui Tiberiu Utan mă face să cred că e vorba de un lucru mai profund, și anume de structura acestei poezii ordonată pe liniile de forță ale unui ideal generos.

Utan este unul dintre acei poeți, rari, care au un ideal manifest. În majoritatea cazurilor, strădiucite exemple de destine poetice mi-au părut a fi cristalizate în jurul unei obsesii particulare, obsesie ce conține însă în ea valența și posibilitatea convertirii în artă.

A ridica o obsesie la nivelul comunicării estetice este un act de înnobilare. A transporta un ideal în zonele esteticului e un act de curaj.

Sentimentul țării, ideea de patrie atingînd o culme a realizării ei sociale, iată ce mi se pare pregnant și continuu în poezia lui Tiberiu Utan. Cîntarea patriei socialiste mi se pare a constitui în primul rînd idealul acestei poezii. Nu vreau să spun, prin aceasta, că nobila prezență a chipului patriei nu este în permanență răsfrîntă în cele mai bune scrieri ale poeților contemporani. Vreau numai să semnalez o modalitate și anume, aceea de a descinde dintr-un ideal, la fel de valoroasă ca și aceea de a ajunge la un ideal:

Cum treceam printre morminte / a-nceput tarba să cînte. / Întrebai tarba: Ce ai / de ai prins, țîrule, grai? / Mi-a răspuns: Nu mai călca / peste rădăcina mea. / Pui sămînță omenească / și vrei alteeva să crească / decît doină românească? / decît doină românească?

(Bocet la mormîntul Mariei Tănase)

Implicată în folclor, poezia lui Utan nu e cîtuși de puțin folclorică. Ea are lapidaritatea zăpezii, dar mărită la microscop, revelă grația complicată a țiorii de ghiață. Rareori această poezie, (și numai atunci cînd își ignoră structura), nu ajunge la efectul scontat. În majoritatea cazurilor însă, și în special adunată în volumul „Carte de vise", ea dă un sentiment al colindelor de iarnă, al purității de iarnă, niciodată însă dublat și de marele frig al iernii. Este o iarnă pulverizată mioritic în primăvară.

NICHITA STĂNESCU

cărți

MARIA BANUȘ
diamantul

Nu e greu de surprins nota distinctă a ultimului volum de versuri al Mariei Banuș, — poezie angajată cu elemente moderne

Poemul, în cele cinci părți, stabilește raporturi de întrepătrundere a amintirilor cu prezentul, cuprinse între coordonatele unui univers concret, prin freamătul senzațiilor. „Vreau să te-arăt, adolescență" — cu sala de cinema, cu Calea Victoriei, cu vitrinele magazinelor, cu florile, oamenii, gesturile tale — elemente care, întîlnite azi, cheamă amintirile. Sînt amintiri percepute cu o „mare ascuțime" și care aprind „scurtul decîic luminos dintre vîrste". („O apariție ciudată"). Există o asemănare între construcția poemului și tehnica montajului cinematografic. Distingem două planuri: perspectiva adolescenței trecute și prezentul — pretexte pentru evocarea lirică a unor momente din istoria țării; accentul cade asupra evenimentului de mare importanță social și politică, verigă a unui lanț contemporan, ce se relevă prin simpla extragere din serie, în ordine cronologică

Grava din „Februarie '33", dezastruoșii ani ai fascizării, războiul, foametea — aceasta e adolescența, aceasta e tinerețea generației poetei, simbolizată prin „cerbul gonind cu nări fremătătoare".

Există un „țîl minte" rostit cu glas sugrumat de regret dar și mîndrie, după o adolescență zbuciumată, „care în carcera ei absurdă se zbate / izbește pereții ciclopici și strigă / Nu se mai poate!"

Sursele melancoliei sînt expresia unui dramatism interior declanșat de nostalgia unei adolescențe prezentă prin sentimentul istoric al poetei împletit cu o înaltă atitudine patriotică, cu o gravă răspundere cetățenească a participării la luptă: „Sîntem solitari... Alci a fost piscul cel mai adînc. Și cel mai înalt al trecerii noastre prin lume".

Adolescența e „plecarea", e vîrsta tuturor începuturilor, dar și a întrebărilor — „ce diagramă, cine și ce să indice vieților noastre direcția ?".

O „mînă urîașă" ține, sprijină, indică drumul „ce-alearg abrupt spre prăpastie, / și tot pe cărări povîrnite / urcă spre pajiști" (Prietenii).

Poeta se lasă dusă de „caruselul orelor", ce-aprind „licărri ale zilei apuse", de „caruselul zilei de azi", ce-arată „străzile orașului schimbat", vîrsta nouă.

Jocul poetei cu timpul înseamnă dislocarea lui pentru a motiva un prezent care există prin trecut. „A țipat pasărea timpului" și „țipătul ei ca un cuțit" nu te lasă să ierți, să uiți.

Poemul poate fi încadrat în lirica directă, poeta fiind martora unor evenimente, iar textul său — document. Ca realizare artistică, volumul e inegal. Întîlnim expresii șocante prin înadecvarea lor: „...un țesut plin și vital ca un uger, / din care țîșnesc alte formule, / jeturi fierbinți de pură gîndire." sau „...un dublu al femeii, măreț și tragic..."

Refuzînd în principiu canoanele clasice (nu fără a le valorifica uneori cu succes, vezi „Nici Tristan, nici Abelard...), apelează la fraza poetică liberă, care aduce discursivități și retorisme reportericești, ceea ce dă impresia că volumul „Diamantul" nu a fost destul lucrat. Ceea ce ar putea fi o dezamăgire pentru cititorii care așteaptă pe deplin dovada calităților poetei.

MARIETA NICOLAU

CONST. ȚOIU
moartea în pădure

Circumscrisă în Cronica unei zile acțiunea romanului „Moartea în pădure" de Constantin Țoiu oferă la prima impresie tentația că elementul de senzațional și aventură rezolvă un subiect de factură polițistă. Misteriosul asasinat asupra inginerului silvic, podul distrus și sabotajul, tentativa de deraiere a trenului forestier, corpul delict de „tip Wehrmacht", parașuta, conacul tenebros cu baroana nevropată, femeia de pe motocicletă și o serie de indicii presupuse, duc pas cu pas pînă la bîrlogul banditilor aciuiți în preajma micii așezări muncitorești.

Constantin Țoiu însă, după o laborioasă activitate în domeniul reportajului și schiței, debutează în romanul său cu o interesantă experiență de viață. Senzaționalul nu devine un scop în sine, un mobil de aglomerare de fapte și întîmplări sau de precipitare a deznodămîntului, ci o metodă de investigare a unei realități bine precizate din punct de vedere istoric, politic și social. Ai tot timpul senzația că autorul „Morții în pădure" folosește întreg arsenalul unui roman polițist pentru a atrage atenția asupra unor personaje, care nu-l interesează decît ca decor — banditii de pildă, făcuți pe același tipar și cu ușurință de identificat. În schimb, semnificația unor destine, psihologia destul de complicată a unor eroi ca Brega de pildă, Constanța Cherolu sau Sandu, retrospectivele, trăirile lor revin adesea în cele mai izbutite pagini ale cărții. Biografii, destine care se interferează pe fundalul evenimentelor din primii ani de după eliberare, dezbat și argumentează idei generoase, sentimente înalte despre prietenie, dragoste, demnitate. Proza lui Constantin Țoiu, nervoasă dinamică, se desfășoară într-o succesiune vertiginoasă, de întîmplări, căci el și-a ales un moment decisiv, eroii săi nu evoluează în virtutea unui ideal moral sau social, ci acționează în acest sens, se definesc într-o bătălie pe viață și pe moarte cu dușmanii unei cauze drepte. Muncitorii, intelectualii cinstiți din mica așezare forestieră, au pe de o parte misiunea de a smulge puterea din mîinile celor care sabotează producția, pe de altă parte de a înfrînge elementele reacționare, teroriste din împrejurimi; lupta va culmina cu un atac armat, cu moartea unuia dintre cei mai buni.

Așadar eroii lui Constantin Țoiu în plină acțiune vin cu un trecut, își urmează un destin care se cere răzbunat. Dacă în aceasta constă și unul din meritele romanului, tot aci rezidă și o carență a construcției, pentru că romancierul — urmărind cu meticulozitate biografiile unor eroi, maniera de a le intercala pe firul acțiunii — lasă impresia de fișe care se văd, care nu se contopesc într-un tot organic armonios.

Astfel, există un decalaj de pagini scrise reporterițește la care Constantin Țoiu este nevoit să recurgă dat fiind faptul că trebuie să revină mereu la realitate, la evenimentele stringente ale prezentului — cronica respectivei zile.

Reveniraa se face uneori în dauna tocmai a unor eroi preferați, definiți deja, și verldicitatea gestului scade pînă la discursivitate, comportamentul atinge convenția. Așa se întîmplă spre exemplu cu Constanța Cherolu, în scena cînd îl debarcă, ca delegată a ministerului, pe directorul sabotor Pompilică sau cînd se ratează scena de la gatere care ar fi putut deveni o admirabilă scenă de masă.

Există în cartea lui Țoiu cîțiva eroi care încearcă să definească problemele unei intelectualități atașată cauzei clasei muncitoare. Schițate doar, cu un lirism sobru, cu trăsături autentice, cîteva din chipurile comuniștilor din celula de partid din fabrică (unele scene de masă sînt bine făcute) sugerează patosul și atmosfera dramatică a primilor ani de construcție socialistă. Ceea ce confirmă un romancier.

GICA IUTEȘ

VIAȚA LITERARA IN IMAGINI
de neagu rădulescu

Încă un prozator, ION BĂIEȘU, va debuta ca dramaturg la teatrul „Barbu Delavrancea"

Delavrancea: — *Stai, nepoate, nu te speria, căci începutul e mai greu!*

O carte nouă în librării

„Bilet în circuit" de VERONICA PORUMBACU.

„Dincolo de Barieră" — un nou film de FRANCISC MUNTEANU

Realizatorul filmului... și cronicarii

VLADIMIR STREINU

distinguo

nicolae labiș

Moartea oricui aburește ferestrele. Moartea unui poet tînăr întunecă însă posibilitatea lumii de a arăta și altfel. Nicolae Labiș a murit la douăzeci și unu de ani. El a licărit scurt între două nopți: anonimatul și moartea fizică. Abia a avut timpul să-și compună o fizionomie de adolescent fascinat de maturitatea pe care n-avea s-o atingă și o atitudine socială, în care se putea citi binecuvîntata necuviință artistică a poeților. Fizionomia i-o declară părul vîlvoi ca mătasea porumbului, o încruntătură precoce și mustăcioara gălică, adusă pe colțurile gurii, cărnoase încă, de copil. Iar în atitudinea lui socială Rimbaud se împletea cu Esenin și alții.

Se născuse în comuna de munte Mălini a regiunii Suceava, la 2 decembrie 1935. Pădurile de pini, de zadă și tisă, cu ceibi, căprioare, rîși, cocoși de munte și alte aripate, cu turturi și încremeniri nevorosimile, vor fi imaginile cele mai persistente ale copilăriei lui, care îl vor scuti poezia. Alături de ele stau impresiile de muncă neîsprăvită din casa părinților, învățători de sat, ca și din casele colegilor de școală primară, ai căror părinți necăjiți erau în majoritate muntenii tăietori de lemne. Din Mălini Sucevei (călăuzul Poiana Mărului) vine desigur prospețimea înviorătoare a cuvîntului său, după cum din indigența sătească se nasc accentele justițiare, fără puterea cărora Nicolae Labiș ar apărea impulsiv.

Dar, amintind numai munțele ca peisaj natal și viața de sat cufundată în injustiție, factorii poeziei lui sînt numiți doar în parte. O mare putere formativă e de văzut în prefacerile revoluționare ale societății românești, care au constituit atmosfera studiilor sale medii la Fălticeni și Iași, între 1945—1952, după care îl aflăm absolvent al Școlii de literatură „Mihail Eminescu" și apoi student al Facultății de filologie din București. Prefacerile sociale, vorbindu-i de viața nouă, care va lumina și Poiana Mărului, îi aprind adolescența și dau versului său o rezonanță luptătoare, pe care o alternează sau chiar o combină cu prospețimea peisajului natal.

Aprinderea însă și rezonanța, ca și perceptia injustiției sociale și viața de copil în ținut muntos, puteau fi și au fost și ale multora. Ceea ce îi aparține numai lui era factorul intim, neraportabil la nimic din afară sau, mai exact spus, raportabil la tot ceea ce îi constituie istoricitatea formațiunii de poet. Căci, ce însemnează o sensibilitate poetică dacă nu atitudinea constantă față de ambianța istorică? Un poet extras din această ambianță, afară de cazul că extragerea este ea însăși o atitudine, caz care, de asemenea, implică istoria, e o abstracție neinteresantă, un non-sens sau poate un anti-poet. Oricum, Nicolae Labiș, ca să fie înțeles, își impune criticii scurta-i biografie. Fără a i-o cunoaște, el e un minuitor al ritmurilor pline, al rimelor rare și al imaginilor noi, de la care încă se poate învăța bunul meșteșug și cel mai tînăr luptător cu versul dintre contrații momentului 1950—1956. Numai cunoscîndu-i biografia, el își declară însă,

Desen de FLORICA CORDESCU-JEBELEANU (1956)

mai întîi, puterea proprie de a converti impresiuări comune de viață în valori de artă și, în al doilea rînd, de a deveni termen istorico-literar de comparație.

Din acest ultim punct de vedere, nimeni nu poate eluda paralela dintre el și Serghei Esenin. După cum se vede din chiar versurile lui, poetii lumii, pe care îi cunoaște mai bine, chiar dacă dintre ei face parte și antinomicul Valery, poeți către care îi duce conștiința de sine, sînt mai cu seamă Villon, Rimbaud și Esenin. Îndeosebi cu cel din urmă el aspiră din vălmășagul istoric, care îl cuprinde, la senzațiile copilăriei rurale și versurile i se încarcă de amintiri biografice ca și versurile poetului din Reazani: „Către școală, la tîrg, voi porni în curînd... / Sufla prin frunzare a boare subțire, / Treceam pe cărări murmurînd, lăcrămînd, / Și mîngîiam copacii pentru despărțire. // Seara am spălat căruța, am țesălat calul / Păstrîndu-mi pe palmă mirosu-i plăcut, / M-am urcat pe cuptior, pentru ultima oară, / Pe culcușul bătrîn și fierbinte de lut" (Minunea de atunci). La amîndoi, biografia este însăși miezul operei.

Ar fi necritic însă, dacă am duce paralela mai departe. Afară de unele rare zvîcniri la energia tinerețului comunist în marș, afară de marea viziune a noii lumi din Inonia, Esenin e un veleitar al revoluției sociale și am zice chiar un revoluționar, dar unul neorientat exact... Complexul tărănesc îi desparte de ceea ce, teoretic și accidental, i se înfățișează totuși ca progres al lumii moderne.

Nicolae Labiș, deși cu un fond biografic asemănător, deși cu aceeași energie de a emite figuri poetice, trăiește solidar variatele forme ale progresului social. Activistului Glad, răpus de gloanțele dușmanului, el îi spune: „Mi s-a zvîrcolit inima-n piept / Ca o jivină străină ce mușcă. / Mă urmărea văpaia vieții tale / Curmate de focul de pușcă. // Înțeleg tulburarea pe care-am simțit-o, / Gonind în tren către același sat, / Ca să umplu în rîndurile nesfîrșite-ale clasei / Locul gol pe care l-ai lăsat" (Prietenul Glad). Momentul depășit cînd, într-un tîrgușor, numai o șuță de inși, puriați de viziunea nouă a tîrgului, mărșăluiau prin ploaie și vînt sub „steagul roșu", dar spre stupoarea localnicilor din ferestre: „La ferești se închinau / Babele ca-n cimitire, / Alții clătinau din cap / Parcă a nedumerire, / Alții presimțeau sub cer / O schimbare nevăzută, / Și prin ploaie defilau / Cei o sută, cei o sută"; moment care, sub puterea înăptuirilor socialiste a celor „o sută", se preface cu timpul în entuziasm unanim: „În orașul dintre munți, / Ca o apă-n soare sute / Oamenii pe strîmbe străzi, / Și-n stindarde vîntul vuie. / Ca o inimă pulsînd, / În mulțimea destăcută / Se aud sonor pășind / Cei o sută, cei o sută" (100); această perspectivă dinamică a prefacerilor sociale separă pe tînărul ei autor de poetul Ineniei. De aceea N. Labiș, prin amintirea ruralității și copilăriei lui, din care își trage prospețimea imaginilor, ca și prin mișcarea irepresibilă a tropilor, e încă indecis un Esenin, dar un Esenin exponent al comunismului.

Și dacă în atitudinea lui personalistă față de o societate încă nemulțită de pe vechi temelii, Labiș se compunea cu Rimbaud și Esenin, față de noua societate și chiar față de pădurea, care îl cheamă la ea cu o vrajă cunoscută de mult, dar și cu adaosuri tehnice și tuiere noi, el combină pe Esenin cu Maiakovski: „Un viaduct cu grație-și aruncă / Deasupra țipei arcul alb, de smalț. / Din țipă tineri se înalță pinii / Și eu cu ei privirile-mi înalt. / Trec trenurile lungi, ca o ninsoare, / Scînteile-n văzduhul pur se cern... / Respiri aici o largă prospețime, / Decor străvechi încins de-un arc modern" (Rapsodia pădurii. III. Frămîntarea intimă).

Poetul social abundent, rămas pe drept cuvînt emblemă a poeziei noastre din ultimii douăzeci de ani și autor a unor poeme antologice ca Moartea căprioarei, 100, Biografie și altele, N. Labiș moare accidental în dimineața de 22 decembrie 1956. Cine ar putea spune ce forme avea să mai ia marele lui avînt liric?

Pe cît este cu putință de scrutat un destin poetic rezect, putem afirma că opera lui neîmplinită conține premize din care ar fi înfiripat o spectaculoasă dramă lirică a personalității. În Omul comun (I Dilema, II Regenerarea și III Treapta superioară) din volumul postum Lupta cu inerția (1958), sînt semne că această aprinsă conștiință de poet, prin autoanalize necruțătoare, se îndruma elic către piscuri morale inaccesibile și literar către poemul de tip faustic.

vasilica gheorghiu

note și contranote (VII)

Ca și Vechiul Testament, mitologia ni se înfățișează uneori ca o colecție de istorii pe care cenzorii moderni o pot broșa fără mustrări de conștiință sub banderola „interzis tinerilor sub 18 ani".

De pildă: tatăl Medeii, regele Aetes din Colchida, era frate cu Circe vrăjitoarea și cu Pasifae soția lui Minos și fiecărei erau copiii lui Helios, zeul soarelui. Fedra și Ariadna au fost fiicele lui Minos cu Pasifae, dar aceasta l-a zămislit extraconjugal și pe Minotaur, așa încît „firul Ariadnei" l-a condus pe Tezeu la uciderea propriului ei frate. Tezeu a părăsit-o repede pe Ariadna, care s-a consolat însă cu Dionysos, dar vai! mai tîrziu zeul podgoriilor a trimis-o pe neînduplecata Artemis și a amărît-o.

Ca să-și asigure fuga spre „fericire", și Medeea l-a ajutat pe Iason să-l taie pe Apsirtos, fratele ei, în templul lui Artemis de la gurile Dunării, apoi au navigat în sus pe fluviu „pînă în Adriatica", spre Circe. Și Iason a părăsit-o pe Medeea, împingînd-o la una din cele mai oribile crime pasionale din istoria teatrului.

Dar nici Fedra, verișoara „barbarei" Medeea, n-a fost mai cumpătată. Precum va remarca și Racine:

„...tout a changé de face
Depuis que sur ces bords les dieux ont envoyé
La fille de Minos et de Pasiphaé"...

Au existat însă și exemple bune: Artemis a fost generoasă cu Ifigenia (substituind o iadă victimei ambiției picoase a lui Agamemnon) și astfel a ajuns sora Electrei, preteasă a zeiței, poate tot pe meleagurile noastre pe unde patroana vînătorilor a fost pururi onorată. (D. Cantemir zice că numele popular al Dianei-Artemis e Zina)...

Cetatea antică și-a făurit idealul ei clasic cu prețul eforturilor multor generații de filozofi și poeți. Observi de aceea cu nedumerire cum nostalgia „paradisului pierdut" al tragediei antice revine în eseistica anilor din urmă, perpetuînd vizibil argumentele reproșului cu care Nietzsche a vrut să-l copleșească pe Euripide, făcîndu-l vinovat de „sinuciderea" tragediei prin umanizare.

Anul acesta s-au împlinit două milenii și jumătate de la apogeul lui Tespis, laureatul imbatabil al concursurilor tragice în cinstea lui Dionysos, instituite oficial la 535 înaintea erei noastre, după care a urmat un veac de glorii eterne încununat cu reprezentarea Medeii lui Euripide și îndoliat de moartea lui Pericles.

O dată cu aniversarea, cred că istoria dramei are datoria să înscrie (printre misterioasele-i coincidențe) refugiul bătrînului Euripide pe lîngă Archelos, regele Macedoniei, luminatul protector al artelor din septentrionul balcanic „barbar" (acolo reînfloreau olimpiadele teatrului dionisiac, abandonate de aristocrația ateniană) ca să scrie Bacchantele (pînă azi singura dramă dionisiacă de autentică sursă), refugiu asemănător, ca circumstanțe biografice, trecerii lui Shakespeare în Scoția „barbară" unde a scris Macbeth, sub protecția primului Stuart (atunci cînd aristocrația londoneză abandona drama elizabethană).

S-ar putea extinde comparația mai mult, la mitologia tragică a unor națiuni care opun, în timp și spațiu, două lumi violente, și să o urmărim pe fiica ceților nordului comițându-și crimele cu deliberarea Medeii, strănepoata Soarelui, iar dacă totuși, cititorul va voi a înțelege și cît de adînc îi îndurerau pe amîndoi poeții jignirile aduse demnității umane, să ia aminte că Sonetul 66 constată în termeni aproape identici cu Ifigenia în Aulida cum cei doi clasici trăiseră vremi cînd „rușinii i se spune cinste" și „tărădelegea stăpînește legile".

Teoriile contemporane despre imposibilitatea tragediei ca formă dramatică într-o lume în care tragedia vieții nu se mai naște dintr-o necesitate oarbă și care deci nu exclude — dacă nu chiar include — o finalitate optimistă, sînt contrazise de un șir întreg de asemenea „tragedii optimiste" ale antichității, printre care Eumenidele lui Eschil („răsună chiar, joc și cîntec nou de-acum înainte") sau Alcesta lui Euripide, o remarcabilă piesă de teatru pe nedrept dată uitării de repertoriul modern.

Teatrul european are azi 2500 de ani.

În aceste puține rînduri despre marea tradiție tragică, ni se pare potrivit să ne oprim la una dintre sursele ei, fiindcă sîntem încredințați că istoria sa adăpostește o enigmă încă nedezlegată, de o însemnătate capitală pentru cultura balcano-adriatică și cu precădere pentru preistoria teatrului românesc.

Umanismul datorează enorm rolului de organizator pe care tradiția helenică l-a jucat în conservarea trecutului așa numit legendar al acestei părți a continentului nostru. Dar literatura antică a acordat un primat abuziv fanteziei poeților, fabulației lor determinatoare, în detrimentul tradiției orale populare ce străbate și se vădește mereu mai impunător din marele număr al „variantelor" culese de-alungul veacurilor, uneori la foarte mari distanțe de sursele stabilite pînă atunci, de către exegeții mitografi.

Rămîne epocii noastre sarcina de a opera cu discernămînt, în mijlocul atîtor date contradictorii, o disociere nouă între faptele istorice, elementele mitice și ornamentele adăugate de fantezia creatoare a poeților epici și dramatici. Cercetări recente au scos în evidență adevărul că multe dintre narațiunile atribuite definitiv tezaurului mitologic grecesc, sau latin, nu reprezentau în fond decît variațiuni tîrzii pe teme istorice comune popoarelor indo-europene, sau grupurilor lingvistice înrudite cu ele. Personalitatea eroilor legendari, aleși ai unor popoare ca să personifice între pămînt și cer, binele sau răul, e contraversată de altele, din perspectiva unor trăsături specifice, diferențiale, care pun sub semnul întrebării pînă și natura divină a zeilor. Cu două milenii și jumătate în urmă, istoricul din Heracleea Pontului ridica problema naturii lor omenești.

Nu urmărim aici să lansăm o chemare erudistică; e vorba doar să punem legendele în servicial literaturii, arătînd că muritorii de rînd au drept la eternitate.

Revenind deci la izvoarele tragediei, avem toate temeiurile să credem că rezervorul hellenismului s-a constituit și din aporturile străine (grecii xenofobi le numeau „barbare"), în virtutea acelei uriașe forțe asimilatoare pe care i-o recunoșteam mai sus.

Și să luăm ca exemplu Medeea, sau amintirea însăși a lui Dionysos tracicul.

Ciclul eroic al lui Iason argonautul reunește cîteva tradiții eoliene alături de o serie de străvechi legende a căror denaturare literară n-a pierdut miezul evenimentelor petrecute în perioada pre-helenică a migrațiunii popoarelor din zona Dunării și Mării Negre

Peninsula tracică a fost, de asemenea, arena

scenică a mai multor capitole din biografia lui Dionysos și altor copii ai lui Zeus, dramatizate de tragicii greci. Tipul arhaic al lui Dionysos, robust și brun, cu barbă și mustăți,

„...un om
în drum spre țara tracilor cu iarna grea"...

se deosebește, din acest punct de vedere, de tipul clasic, meridional, al efebului.

„...cu părul inelat
bălai și înmiresmat, cu ochii dogarind
de harurile Afroditei"...

Surghiunul lui Euripide la vecinii macedoneni apare astfel ca un refugiu la leagănul tragediei, într-o amintirea patimilor și reînvierii zeului popular, acolo unde cultul său nu va ceda nici în fața creștinismului.

La aniversarea nașterii teatrului să cercetăm mai bine memoria noastră arheologică. Și să poposim pe malul Pontului cu valuri triste de „iarnă grea" (eventual la Midia) închipuidu-ne bucuria surghiunitului Ovidiu la vestea că tragedia sa Medeea (imitată mai tîrziu de Seneca) primea la Roma, valuri de aplauze.

cronica literară

MIHAI NEGULESCU:

ploile au venit tîrziu

Poet talentat și fecund, publicist activ și pasionat, reporter apreciat al plaiurilor maramureșene, Mihai Negulescu — bine primit de cititori prin tot ce a scris — n-a fost, totuși, răsfățat de critica literară. Volumele lui au fost consemnate cu o carectitudine timidă dar n-au stîrnit în jurul lor dispute, n-au atras atenția unor critici preocupați de aspecte spectaculoase, de frondă și de ciudățenii. În schimb, cu stăruit mai mult asupra creației sale poeți ca Al. Philippide, Mihu Dragomir, Radu Boureanu, Dragoș Vrînceanu, Dan Deșliu, Ion Brad, deslușind în ea un talent autentic, o pasiune intensă pentru omul contemporan și pentru realitățile socialiste, un efort permanent de îmbogățire și de perfecționare a mijloacelor de expresie.

Noul său volum de versuri, apărut în Editura pentru literatură, n-a cunoscut nici el, sub raportul publicității, o soartă mai bună, deși — din toate punctele de vedere — o merita cu prisosință. Dacă în volumul anterior, **Nopțile albe ale orașului**, se simțea încă un proces de schimbare a vocii lirice, de căutare uneori ezitantă a notei particulare, în care mai vibrau — cum observa Dan Deșliu — ecouri din Victor Tulbure (în **Pasta anî**) sau din Eugen Jebeleanu (în **Clipă** și **Jartla luminii**), în noua carte de versuri se produce o limpezire deplină a expresiei, se aude răspicat glasul unui poet cu o personalitate bine conturată, se definește un univers poetic original. Ispitit odinioară insistent de poemul epic de largă respirație, fără ca muza să-i fie prea favorabilă, poetul ajunge acum la o mare distilare lirică, la poeme concentrate, îndelung decantate, care-i conturează și mai puternic profilul său distinct. De altfel, se vede că autorul însuși a fost conștient de acest lucru, de vreme ce n-a cuprins în carte asemenea poeme lungi și prolixe. **Ploile au venit tîrziu** ni se pare, așadar, un volum de netăgăduită împlinire artistică, în care ne întîlnim cu un poet aflat în plinătatea forțelor sale creatoare, cu o concepție poetică bine clarificată, stăpînind cu siguranță verbul și imaginea. Sînt, desigur, trăsături care au caracterizat de la început creația lui Negulescu, dar nu într-un tot. Îl împiedica uneori de la aceasta aspirația sa evidentă de a fi un explosiv, de a clama cu hotărîre un patos care era puțin exterior și de aceea gesturile lirice ample, dezinvolte, nu se articulau întotdeauna în chip armonios cu substanța emotivă mai rafinată, mai discretă și interiorizată. Negulescu e un poet de o indiscutabilă delicatețe sufletească, un meditativ sobru, ferit de ispitele sentimentalismului desuet. Chiar și într-un cîntec, evident sentimental: „Vîrtej de frunze și de ritm, / primejdioasă unduire / a trupului lîngă nefire, / și un vîrtej de frunze, ritm. / Îmbold cabrat spre regăsiri / tăiat de tactul fern al tobei / și stingere-n viori a vorbei, / îmbold tăiat spre regăsiri. / / O zi, un dans. Și tu — pluteai / cu frunza toamnei în spirale, / cu alt contur al feței tale. / Un dans. O zi. Un dans. Pluteai... / / Un vin amețitor de ritm / Turnat pe umeri ca în cupe — / cînd toamna peste noi se rupe / ametitoare. Toamnă, Ritm". (**Numai dansul, adată**).

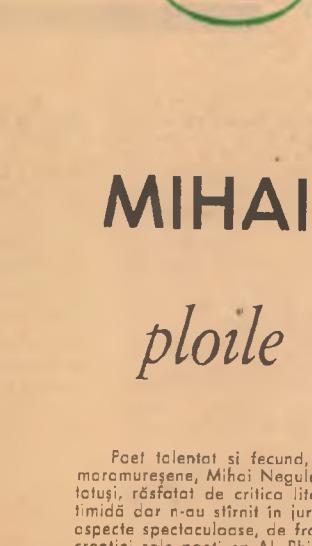

Versul are grație, e fluid și melodios, deși mereu contrapunctat de o discreție capabilă de sugestive armonii interioare. În general, poezia lui Negulescu a cîștigat mult în capacitatea de a exprima cursiv fluidul liric, de a converti în vers cantabil, în sunete pline și rotunde, vocea interioară a poetului (**Notes, Caiet**) sau cîntecul neîntrerupt al vieții înconjurătoare (**Podgorii, Poartă de pe Mara**), căci punctul unde se definește cel mai bine personalitatea sa artistică este acela în care se produce osmoza firească dintre realitățile din afară și lumea sa lăuntrică. Gama ipostazelor sale lirice e variată, deși Negulescu nu e și nici nu se vrea un poet al **stărilor**, înțelese în sine ca o realitate psihică, fără contingențe cu lumea exterioară. Poezia sa nu este un solilocviu, ci un permanent dialog cu omul contemporan, în raport cu care se definește propriul său **Portret**, identificabil în trăsăturile sale esențiale cu acela al omului contemporan: „Gravez portretul celui ce-ntr-o zi / va ști că-n urmă n-a lăsat genune; / ce încleștare lungă-mi dogori / și inimă, și față de cărbune? / Cînd vin spre voi nu mă priviți ciudat; / din albe nopți făcui aceste riuri parcă? / în care încă o dată s-au îmbrățișat, aceiași tineri dintr-a zilei arcă. / Trudesc la omul luminat deplin / de calea luminilor, cînd a secundă / i-a-mbrățișat izvorul carpatin / și pentru veacuri i-a rămas în undă. / De ochii voștri, primul fir cărunt / neobservat o vreme va mai trece; / dar tipătul neliniștii cum să-l ascund / cînd toamna surpă-n lume vîntul rece? / Trudesc la omul care în amurg / lumina unei case vă trimite; / și urc spre voi, prin mine însumi urc, / să vă aștepte focuri înțelite. / V-așteptă cel care-aș ți fost cu greu / de nu simțeam o ploilor dogoare. / E regăsire doar în trupul meu, / și început, și limpede neîmpăcare. / V-așteptă cel căruia într-o zi / prietene și frate îi veți spune / Ce încleștare lungă-mi dogori / și inimă, și față de cărbune?"

Poezia lui Negulescu e încărcată de viață, de elementele ei concrete, dar nu rămîne niciodată doar în stadiul de notare a senzațiilor, a realității brute, nemijlocite. Datele imediat palpabile ale lumii din jur se sublimează, la el, se transfigurează liric, printr-un migălos proces de șlefuire a materiei prime. Aceasta se impune ca o notă distinctivă a creației sale, într-un moment cînd mulți confrați ai săi manifestă o ciudată neglijență față de travaliul artistic, fetișizînd spontaneitatea și amestecînd fără rețineri proza cu poezia. E evidentă în versurile lui Negulescu o grijă deosebită pentru forma perfectă, pentru respectarea legilor intime ale poeziei. La el prozodia tradițională vehiculează sentimente și idei moderne, fără a lăsa nici o clipă impresia de vetust. Marea vibrație lirică a contemporaneității nu se simte deloc stingherită în versurile sale de prozodia tradițională, pe care poetul știe s-o adapteze nevoilor sensibilității moderne, în poezii cu totul remarcabile ca: **Prundiș, Sarea pămîntului, Doar știi..., Zăpada mieilor**, aceasta din urmă de valoare antologică, exprimînd pe un motiv tradițional o viziune profund modernă, în care legenda și mitul se încorporează firesc în realitate: „Ultima dată albe sînt nopțile, albe străzile toate / ceasul din turn se răstoarnă în frig / printre lebedele lui răsfirate / cu ochii albaștri ai teilor negri te strig... / Minune arzînd în sărutul nedat, / Euridice pierdută pe trepte de piatră-nghețată, / spre un ținut de lumină, îmbrățișat / în vorbe ce pălmuie, în vorbe ce iartă. / Ninge cu clipe ușoare din turn, / poate cu gînduri nedate iubirii — / un codru de taină, un cosmos de fum / dăruit, limpezit de Odilii; / o trecere albă nebună chemînd / lutul mîinilor noastre unite / sub frunzare de ceață cîte-au fost și nu sînt, / sub scările reci peste uși prăvălite. / Umple cu vin de frîncușă paharele, umple-le. / O sete pierdută, un lan necules / se întorc peste nea, pedepsindu-ne timplele / cu un dans nestîrșit, zbuciumat, fără sens. / Ultima dată albe sînt străzile toate; / ceasul din turn se răstoarnă în frig / și printre lebedele lui răsfirate / cu ochii albaștri ai teilor negri te strig".

E prezent în poezia lui Negulescu un viu sentiment al naturii, pe care uneori îl exprimă ca un pastelist, alte dăți fiind integrat structural unei stări sufletești mai complexe, ca aceea a legăturii indestructibile cu pămîntul țării acesteia, cu lumea din care a plecat, stare tonică peste care adie totuși ușoare melancolii și nostalgii. Negulescu, poet al cîmpurilor îmbelșugate, al roadelor și al cramelor, vede în natură, dincolo de farmecele coloristice, și un imens laborator („E un zbucium departe, în labirint, / caută-l îndelung în tulpina subțire") în care omul colaborează cu firea, ca în aceea excelentă poezie **Lan**, în care concomitent cu povestea porumbului se întregește și un interesant destin uman: „Trec încet, printre spice prelungi, / vîntul mi-aruncă șuvițe pe față, / ca un pumn de țărînă aprinsă, de-atunci, / țărînă încinsă în spasmul de viață / trecut prin pămînturi, urcat în tulpini, / arzînd ca un imn în știuleții puzderii, / soare de noapte și de rădăcini, / generos triumfînd pe talazele verii; / soi de porumb veteran și ciudat / depănînd între cîmpuri și pietrele marii / domol, ca amintirile unui soldat, / o străvezie bură de victorii". Poezia lui Negulescu reprezintă o privire gravă asupra vieții, chiar în piesele de mai slabă rezistență. Poetul privește funcția socială a artei cu seriozitate și nu face concesii jocului gratuit de imagini și nici teribilismului epatant. Totuși uneori îndrăzneala artistică e prea reținută, dominată fiind de un echilibru care frizează pe alocuri monotonia. Chiar poeziile foarte bune, nu asigură întotdeauna varietatea necesară exprimării pe deplin a unui talent autentic, serios, cum este acela al lui Negulescu, dacă nu sparg perimetrul unei anume zone de sensibilitate. Volumul lui Mihai Negulescu, **Ploile au venit tîrziu**, e, în ciuda acestor observații subiective, o împlinire a poetului și reprezintă un punct înaintat cucerit de lirica noastră contemporană, cum atît de îndreptățit prevedea acad. Al. Philippide, în profilul care consemna, în urmă cu cîțiva ani, apariția unui nou poet.

I. D. BĂLAN

nicolae labiș
și poezia tînără

o amintire frumoasă și o poezie durabilă

NICULAE STOIAN : Deschizînd această discuție în ziua împlinirii a 30 de ani de la nașterea poetului, mă gîndesc cu o inexprimabilă emoție că în împrejurări sublime pentru noi toți ea ar fi putut avea loc chiar la cenaclul care îi poartă numele, în prezența sa plină de un farmec inefabil, de inteligența scînteietoare și de o colegialitate rar întîlnită.

Întîmplarea tragică de acum 9 ani ne obligă însă ca la o vîrstă încă tînără pentru aproape toți cei prezenți, să evocăm amintiri literare, să enunțăm judecăți critice din perspectiva istoriei literare despre aceia care pentru mulți dintre noi era Lae, prietenul bun și colegul de viziuni poetice.

O facem cu sentimentul că Nicolae Labiș nu a rămas numai o amintire frumoasă, cum tulburător dar sceptic mărturisea el însuși cîteva ore după groaznicul accident. De la N. Labiș ne-a rămas un mănunchi de poeme pe care istoria noastră literară contemporană și viitoare nu le poate ignora. Ele reprezintă cîteva imagini de un inedit durabil și de o mare capacitate de expresie ale unor momente unghiulare ale timpului revoluționar trăit de poet. Spectrul secetei cumplite pe care este proiectată acea mirifică moarte a căprioarei copilăriei lui, marșul cu ecouri din Blok al celor 100 prin orașul sărac dintre munți, aura legendară a tovarășului Glad, activistul de partid la sate, pateticele și romanticele prime iubiri, elogiul crezului comunist nestrămutat, meditațiile grave, pătrunse de un puternic dramatism interior, asupra luptei cu inerțiile de tot felul ale omului comun, poemele juvenile de încredere și ardență, baladele revelatoare de înalte sensuri etice, rememorarea sublimată a elegiei Mioriței — iată numai cîteva dintre rezonanțele poetice adînci pe care numele lui Nicolae Labiș le are în conștiința noastră.

Numele acesta are însă pentru poeții tineri și o altă semnificație, mult mai cuprinzătoare. El este simbolul intrării în literatură a unei pleiade de poeți tineri, care în condițiile unei efervescențe generale a poeților din toate generațiile ca Arghezi, Blaga, E. Jebeleanu, M. Beniuc, M. R. Paraschivescu, M. Dragomir, R. Boureanu, M. Banuș, V. Tulbure, aduce mărturia lirică deosebit de trainică a unor zile cu trei sori în frunte, cum le-ar spune Eminescu. E o generație a cărei adeziune la opera grandioasă, ce o înfăptuiește poporul sub conducerea înțeleptului său partid comunist, constituie axa principală a profilului său, axă ce trece prin inima fiecăruia, cum atît de pregnant o definea Nicolae Labiș.

Tocmai de aceea poezia lui Labiș trebuie judecată în acest context viu și istoric totodată, ca o parte componentă a sa, ca un punct de pornire pentru o evoluție care în acești ani a atins altitudini demne de luat în seamă de către cel mai riguros exeget al culturii noastre contemporane.

Într-un asemenea context, spunea marele cărturar Tudor Vianu, „numele lui Nicolae Labiș merită a fi pomenit ca semn de unire pentru alți tineri adunați, de aci înainte, pentru a citi versurile lui și pe ale lor și pentru a se lega într-o viabilă și strînsă prietenie !"

Acesta și este semnul sub care am vrea să evolueze discuția la care în numele secției de poezie a revistei „Luceafărul" v-am invitat să participați, confirmînd încă o dată acea vestire luminoasă pe care o constituie apariția lui Labiș.

MIHAI NEGULESCU : Discutînd despre Labiș, ne referim nu doar la un excelent autor de poezie. De nouă ani, aproape încheiați, de cînd n-a mai scris un rînd, a continuat să trezească, să ambiționeze sau să însoțească elanuri care, fiind acum ale altora, îl oglindesc încă și îl continuă pe el. Puterea exemplului său ? Un curaj nu numai al cuvintelor. O nemulțumire de sine nicicînd deschisă înfatuării. O probitate artistică exemplară. Apropiat și comunicativ, pierdut în cojocul alb, sucevean, ca într-un ahur al păminturilor natale, a trăit dăruindu-se marilor bătălii ale spiritului, descoperind continente ale emoției, unde alții vedeau fotomontaje.

Al 22-lea an al său începea sub semnul unor profunde confruntări interioare. Căderea, atît de fulgerătoare, oprea nemilos, în cuvîntul ce amuțise, înțelesuri și armonii ale însuși drumului nostru de mai tîrziu, ale naturii patriei, ale spiritualității acestui popor. Jertfa acelui decembrie a luminat limpede. Epoca noastră intens frămîntată, profund creatoare, insuflase adolescentului din Mălini forța unui tulburător crez poetic. Pe drumuri, pe șantiere, în campanii, la sate, viața sa adera intim și intens la viața „subiectelor" sale... Trăită sau rememorată, iarna de atunci avea să însemne pentru mulți, pentru foarte mulți, un moment de examen.

CONSTANȚA BUZEA : Eu aș vrea să dau o altă semnificație poeziei lui Labiș. Mă gîndesc că noi formăm aici un cerc și că în mijlocul lui se află Labiș și că el se învîrtește cu o asemenea viteză în jurul lui însuși încît se confundă și nu se mai vede („Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt"). O dată cu această mișcare centrifugă foarte puternică, noi am fost azvîrliți din el.

exegeză științifică, nu extaziere

GHEORGHE TOMOZEI : Problema ridicată de Păunescu mi se pare reală. Nu vorbesc cu o falsă emoție, dar cu ocazia aceasta aș vrea să amintesc neșansa pe care o au unii scriitori ca datorită unor împrejurări biografice să fie prăbușiți de către istoricii literari într-un mod cu totul naiv, plin de simplism și sentimentalism. Este un asemenea ton de naivitate, ucigașă aș zice, care evident, se refuză cînd este vorba de un poet ca Nicolae Labiș. Sînt riscuri ca memoria lui Nicolae Labiș să fie înconjurată de un fals nimb, întunecînd viguroasa amintire și prezență a poetului care a fost el. Se face un consum prea mare de adjective și superlative acolo unde dorim cunoașterea de idei și justificarea a ceea ce este modern și valabil în tema care ne-o propunem azi.

Cred că dincolo de această notă, de această emoție, trebuie să parcurgem moștenirea literară a lui Nicolae Labiș cu distanța pe care o presupune un act de cercetare bărbătească.

Am mai spus în cîteva rînduri că poezia lui este nu numai o făgăduință, o promisiune deschisă, niște linii pe care poetul urma să meargă, ci are o finalitate. Sîntem în domeniul marilor teme, multe dintre ele constituind încercări foarte robuste de interpretări poetice.

Dincolo deci de planul evocării, critica literară, cu totul și cu totul neexplicabil, ocolește discutarea unor poezii, care sînt poate cele mai reprezentative pentru gîndirea și talentul lui Nicolae Labiș, menționîndu-se de azi de niște ediții sale la poezia **Moartea căprioarei**. Sînt poeme care circulă, poeme care sînt deosebit de interesante incluse în ediții recente ale prozelor sale. Sînt patru balade [illegible] în mod nejustificat. Acestea așteaptă încă interpretarea critică deși se numără printre cele mai bune poeme.

ANA BLANDIANA : Adevărul e că Labiș nu a fost analizat aproape deloc. Poți număra pe degetele unei singure mîini paginile de exegeză adevărată pe marginea poeziilor lui. Cuiva este alta : și atunci cînd se face referiri la el, Labiș este socotit prin excelență autorul **Primelor iubiri** și al **Morții căprioarei**, cum s-a mai spus. Greșeala este imensă. Nicolae Labiș nu a intrat în istoria literaturii și în sufletul nostru doar printr-o carte, de versuri tulburătoare desigur, dar neîmplinește artistic întru totul, ci printr-un volum de veritabilă poezie mare, scris de un poet gînditor, stăpîn pe tehnica sa poetică. E vorba de **Lupta cu inerția**. E derutant să auzi mereu spunîndu-se „poemul primelor iubiri" cu aerul că poetul e desemnat astfel prin capodoperă sa. I se face în felul acesta un mare deservitu față de cei care nu l-au cunoscut încă. E ca și cum Eminescu ar fi meritat succesul autorului „Amorului unui muritor" și al „Speranței" sau Arghezi al poeziilor din „Literatorul".

NICULAE STOIAN : Din acest punct de vedere cred că există în Labiș o sumă de poeme care și la 50 de ani, dacă ar fi trăit, tot așa le-ar fi scris. George Călinescu în medalionul pe care îl dedică prezintă că Labiș privit prin prisma unor poeme ne apare ca un poet pe deplin matur, care a îmbogățit poezia românească cu piese unice, memorabile.

PLATON PARDĂU : Întradevăr, anume fel Nicolae Labiș a devenit un mit. Pe merit desigur. Din păcate, elogiul se rostește prea deseori global, fără să fie însoțit de o minuță de analizare, de cunoaștere și studiere completă. Există încă multe date neutilizate — și mă refer la numeroasele manuscrise aflate în posesia familiei, care ar putea întregi concludent profilul unui mare poet, harnic, responsabil, autoexigent, dublat de tînărul avid să cunoască valoarile culturii naționale și universale. Ar fi încă un exemplu necesar.

exemplul lui labiș — permanență a poeziei tinere

ION GHEORGHE : Încercînd să sintetizez experiența lui Labiș, eu m-aș referi la două aspecte ale acesteia, la pilda pe care a dat-o el prin viața și opera sa. Mai întîi, viața lui Labiș. El a făcut parte din generația care s-a născut înainte de 23 August 1944, cu cel mult 10 ani, și a intrat în plină energie de virstă în revoluție. Noi sîntem copiii care mergeam cu lozincile la subsoară sau făceam versuri și caricaturi la gazeta de stradă. Vă aduceți aminte de prima poezie a lui Labiș din „Viața românească", purtînd chiar titlul „Gazeta de stradă" ? Labiș este în acest sens o pildă de modul cum a știut să se achite față de obligațiile pe care le avem față de revoluție, el fiind rodul exact, după părerea mea, al revoluției, al drumului și succeselor pe care le-a repurtat revoluția socialistă în România anilor noștri.

Moartea lui Labiș a însemnat pentru generația noastră o trezire la vreme dintr-o stare dulce a copilăriei. Atunci am început să ne dăm seama că se poate muri și la o vîrstă fragedă. Și acest lucru ne-a obligat să ne uităm și să vedem ce am realizat. Am început dintr-o dată să constatăm că n-am adunat prea mult, că nu ne-am dus la capăt obligațiile.

Dintr-o dată moartea lui Labiș a ascuțit instrumentele și meditațiile, a dat acuitate stărilor adînci ale tinerilor care eram noi și ne-a pus în fața întrebării acelea capitale : a fi sau a nu fi ?

Deci moartea lui Nicolae Labiș a însemnat o coborîre foarte serioasă în viața fiecăruia, pentru a se întreba precis în ce măsură în face vocația de scriitor.

A doua pildă din viața și opera lui Labiș ar fi seriozitatea cu care el atacă problemele și epuiza obiectele tratate. Dacă te-ai întrebat la o temă, atunci nu mai poată veni oricum să dea o replică la orelul în care ai dat-o tu. De unde și ambiția frumoasă de recunoaștere că unele teme majore pe care unii poeți — din motive obiective sau neobiective — nu le-au dus la sfîrșit.

Din exemplul lui Labiș, s-a născut ambiția tinerei generații de a trata deplin aceste teme. Nu pun această chestiune ca și cum ar fi vorba fatalmente de o realizare împlinită, ci o spun ca o ambiție frumoasă de creație. Acesta este încă unul din învățămintele care rămîn din poezia lui Labiș.

Al treilea învățămînt, a treia pildă din aerisul lui Labiș, este ideea de permanentă vigilență față de tine însuți, față de ceea ce reprezinți în conștiința contemporanilor și a ta. Niciodată să nu fii mulțumit cu ceea ce ai făcut și mai întotdeauna să te intereseze și părerea altora despre ceea ce scrii, încît chiar și cel care te invidiază, dacă este cinstit cu sine însuși, să nu-ți poată trece sub tăcere realizările, să nu-ți poată nega o cucerire serioasă.

Aș merge pînă la afirmația că de la Labiș, ca și de la alți mari poeți anteriori lui, ne-a rămas crezul sacrificiului personal, al dăruirii pînă la capăt. De aceea plecăm să cunoaștem lumea, de aceea renunțăm uneori la foarte multe lucruri bune pe care ni le pune civilizația la îndemînă. De bună seamă, nu este un mare eroism să pleci pe un șantier pe o vreme de ploaie, cînd intri în noroi pînă la genunchi, dar nici nu este un lucru mărunt, pentru că acasă ai baie, poți vedea un film frumos și te poți bucura de alte înlesniri ale civilizației.

Labiș făcea sacrificiile acestea și trebuie să luăm seama și la această latură a vieții și poeziei lui. Acestea ar fi unele învățăminte ce se desprind din viața și opera lui Labiș.

MIHAI NEGULESCU : Ion Gheorghe a exprimat sincer și profund unul din sentimentele cele mai trainice care ne leagă pe toți de Nicolae Labiș. Într-o literatură care l-a dat pe Labiș, a fi poet tînăr înseamnă a te dărui, a nu îngădui inerției să te cuprindă. Luptele și neîmpăcările lui au fost poate altele față de acelea ale mai tinerilor decît el. Substratul e însă același. De la Nicolae Labiș numele a trecut la o întreaga generație... „Știu eu mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună"... A fost și a rămas cea mai tulburătoare ivire tînără în constelația literelor românești, într-o zodie cînd — ridicate într-o demnitate nouă — acestea dovedesc o neîntreruptă putere nativă, de la „Nestorul poeziei românești" pînă la debutantul care vine la redacție cu cartea lui Labiș sub braț. Excepțional înzestrat, a fost înainte de toate un post angajat. A trăit, a simțit și a scris nu numai căutînd, ci și aflînd de-a dreptul gestul potrivit, expresia emoționantă și convingătoare a mesajului său uman.

PLATON PARDĂU : Există, fără îndoială, o infinitate de relații între ceea ce ne-a lăsat Labiș și lirica tînără actuală. Lirica, într-un sens mai general, întrucît, într-o epocă în care poemul epic, cu toate tendințele simplificatoare, s-a înscris oarecum caracteristic în peisajul poeziei noastre, și Labiș a adus nu o dată contribuții revelatoare. Evident, problema trebuie abordată multiplu, înmulțind o gamă largă de factori, de la cel al structurii intime a poetului, acea alcătuire sufletească absolut proprie lui, pînă la frecventările de ordin tematic. Gîndindu-mă însă la ceea ce poate fi generalizat, aș insista asupra unui **dramatism al cunoașterii**, foarte caracteristic la Nicolae Labiș care, continuat pe diverse planuri de lirica tînără actuală, s-a constituit într-un cîștig de profunzime pentru o întreagă generație. Și aici însă, e vorba nu atît de afinități, cît de o înțelegere majoră a poeziei și misiunii poetului în contextul general de definire și autodefinire. E, mai mult, un comandament etico-social pe care în prefața la „Primele iubiri", Paul Georgescu îl denumea în termenii următori: „Idealul poetic al omului nefiind acela de a se tîri, ci de a zbura, el trebuie, pentru a se realiza pe sine, să lupte cu forțele inerției, așa cum orice navă aeriană nu poate zbura decît înfrîngînd forțele gravitației". Această viziune, care este fundamentată pe înseși mișcările materiei sociale, ale trepidațiilor sociale, nu e un proces rectiliniu, ci se desfășoară în spirală, eu o văd continuată, prin expresii proprii, în ceea ce dă mai bun poezia tinerilor de astăzi. Altfel spus, în fața marilor transformări ale epocii, entuziasmantelor transformări, Labiș nu reacționează ca un contemplativ — și mă refer nu atît la o contemplativitate care situează pe poet în circuitul autoadmirării, cît la acea poezie a optimismului facil, la urma urmei tot contemplativă. De aici, cred, derivă și aplecarea poetului asupra ideii cu „nărăvire lacomă", definitorie mai ales pentru ultima perioadă a creației sale, și care, avînd rădăcina în marile valori ale poeziei românești și alăturîndu-se acestora prin ceea ce a realizat mai bun, este fără îndoială un izvor al poeziei tinere de azi. Desigur, diapazonul e diferit, unghiurile investigațiilor sînt mereu altele, dar scopul propus e același, iar rezultatele, cînd avem de-a face cu poezie autentică, pot denumi, cu vorbe de laudă, mulți poeți tineri.

S-a rostit deseori, în legătură cu Labiș și poezia sa, cuvîntul candoare. Au căpătat, de aici, drept de circulație, tot felul de metafore silvestre, după părerea mea, nepotrivite și

N. Labiș plecat în documentare în Deltă (1955)

pornind din supralicitarea universului Moldovei de nord, familiar lui Labiș, dar nu limitativ. Este, desigur, un fel de a vorbi, dar pe care poezia tînără actuală nu și l-a însușit; mai mult, l-a respins, racordîndu-și-l pe Labiș în ceea ce el are esențial: gravitatea în fața marilor probleme ale vieții.

ANA BLANDIANA : Nicolae Labiș este defileul de frumusețe apărută eroic prin care marea poezie românească comunică cu poezia viitorului. Între Eminescu, Blaga, I. Barbu, Arghezi și marii noștri poeți care se vor naște stă Nicolae Labiș, creînd condițiile venirii lor pe lume.

Despre influența lui Labiș asupra generației noastre mi se pare destul de dificil de vorbit, discuția necesită finețe. Primele încercări ale generației noastre i-au fost tributare lui Labiș în foarte mare măsură, pînă la motivul poetic și pînă la cuvînt. Dau un singur exemplu: „poezia copilăriei distruse de război" a creat o adevărată modă, întinsă pe ani de zile și practicată chiar de poeți care în timpul războiului nu știau încă să vorbească. Din acești ani se pot strînge într-adevăr volume întregi de versuri labișiene semnate de tineri poeți.

Aceasta e o latură a problemei.

Dar acești primi ani au fost ai debutului nostru, ai „primelor încercări". Treptat, poeții tineri talentați s-au desprins din cercul magic al influenței, evadînd fiecare pe drumul său, luînd cu sine numai spiritul comunist al poeziei labișiene pentru a-l adînci, sau argumenta, fiecare potrivit propriei sale arte poetice.

ILIE CONSTANTIN : Aș vrea să mă opresc și eu puțin asupra acestui epigonism labișian, bun pînă la un punct, pe care vreau să-l exemplific, dacă îmi permiteți, prin experiența mea dintr-o anumită perioadă.

Prin 1958 sau 59, eu încă mai eram amator de poezie perlată, de poezii de cîte două trei strofe, și pur și simplu nu înțelegeam ce înseamnă dramatismul în poezie. Eram dornitor de limpezime, de chestiuni foarte rotunde, cînd, Corneliu Șerban — un poet din generația lui Labiș pe care îl amintim mai puțin și cred că nu numai din vina lui — mi-a arătat un poem apărut ulterior fragmentar în „Viața românească" Poemul se numea **Cîntec de început**. Vă pot mărturisi cu mîna pe inimă — și aceasta nu numai pentru că astăzi avem o întîlnire ușor festivă — că țin minte cum în mine s-a întîmplat o rupere de poezia pe care o scriam pînă atunci. Evident, o vreme am continuat să mai produc miniaturi în vechiul stil, însă ruptura de această poezie ușoară, hedonistă, se produsese. Adică m-a fascinat formidabil tonul acesta generos al poeziei lui Labiș, care se simte dincolo de versurile lui. De atunci am început să înțeleg mai bine cam cum se va desfășura viitoarea poezie, aceea pe care încerc să o scriu acum.

Există însă și un epigonism steril, pornind de la suprasolicitarea numai a unei părți a inspirației lui Labiș în anii ce au urmat morții. Țin minte că în 1962, Velea spunea despre mine în glumă că nu am avut copilărie. Pentru că îmi lipseau acele poezii care nu erau altceva decît niște ecouri palide din Labiș.

GHEORGHE TOMOZEI : Acoperirea cu ceață a unor lucruri cîndva concrete ale primului poet care, fără să bruscheze, a evocat copilăria tristă, a fost dusă pînă la absurd, în cărțile poeților tineri de după Labiș. Adică, pînă la neputința de a mai parcurge „amintirile din copilărie" în care sînt evocate frontul, secetă și alte împrejurări vitrege cunoscute de o anumită parte a tinerei generații. Există, după cum au subliniat și alți vorbitori, alte teme și motive în poezia lui Labiș, care au constituit primele semne ale maturizării problematicii poeziei noastre. Nicolae Labiș a fost primul poet tînăr care a propus confraților o aplecare spre mit, spre miracolul folclorului. El era fericit de minunea de a se fi născut în țara aceasta, în acest context geografic, istoric și uman, în acest spațiu. Avea o frenezie, o bucurie pătimașă de a fi un descendent al oamenilor care au trăit aceste mituri. Era preocupat, iar preocuparea aceasta acum interesează mai puțin din păcate — să ilustreze liric ceea ce ar fi temperamentul omului care trăiește în acest context geografic.

ILIE CONSTANTIN : Experiența aceasta a lui Labiș a fost reluată excesiv în anii care au urmat, versurile multor confrați abundînd uneori într-o mitologie vagă. Și eu am compus o „Mioriță", iar Adrian Păunescu, cred că vreo cinci. Grigore Hagiu a scris, la vremea lui, un „Ulisse", și eu după aceea vreo patru. Unul se află în primul volum, iar altul va apare probabil în cel de al treilea volum. S-a făcut precum vedeți abuz de mituri de la Labiș încoace.

GHEORGHE TOMOZEI : O altă idee care mă preocupă în momentul de față e aceea că regăsesc în poezia lui Labiș senzația că el era cel mai optimist dintre noi toți. Sigur, există galeria poeților damnați care în ciuda poftei de mîncare nebune, compun noaptea poeme demonice în care plîng singurătatea, refuzul oamenilor de a-i primi lîngă ei etc Trecem peste această categorie de autori de versuri și ne gîndim la aceia care spun cu durere, dar și cu entuziasm, ceea ce cred. Portretul pe care i-l facem astăzi lui Labiș este exagerat. Și eu prefer modul în care Labiș vorbea despre sine.

NICULAE STOIAN : Mi se pare revelatoare în acest sens „Schița pentru un umanism proletar" inserată într-unul din volumele postume. Labiș se referă acolo la acea luciditate și generozitate absolut necesară poetului contemporan. Subscriu deci la această idee a lui Tomozei, considerînd că poezia lui Labiș are această înaltă calitate pe care o întîlnim mai puțin în poezia de după el. Explicația acestei absențe se află și în excesul de versuri convențional-festive, în entuziasmul facil al ipostazelor adoptate uneori de anumiți poeți, între care mi s-a întîmplat să mă număr și eu. Tocmai această luciditate, această generozitate în a aborda diferite fenomene ale vieții, în a le interpreta profund și dramatic, constituie o coordonată pe care poezia tînără trebuie să o continue cu mai multă vigoare.

GHEORGHE TOMOZEI : Pe de altă parte Labiș avea obsesia concretului. Lui nu-i era de loc indiferent dacă este sau nu înțeles. Și pentru aceasta nu făcea concesii. Limpezimea era una organică, de idei și sentimente. Sînt în fiecare autor desigur poezii și poezii; unele ocazionale, acelea care se scriu într-un moment de destindere. Întîlnești și în Labiș asemenea poezii, „de serviciu" cum li se spun. Nu acesta este însă esențialul. Neglijăm de aceea această dorință de a fi înțeleși. Labis trebuie defrișat uneori ca să poată să ajungă la noi. Nu ni se oferă dintr-o dată și aceasta ni se întîmplă cu toți poeții mari. Deasemenea relația om-timp, om-spațiu, toate aceste motive care sînt enunțate în Labiș se continuă după el automat. Avem o pasiune pentru gîndirea cosmică și microcosmică. Descoperim capătul unui convenționalism nu numai lăuntric dar și poetic. Eu reproșez aproape tuturor colegilor mei că fac uneori poezii prea poetice în măsura în care se înțelege acest lucru. Ceea ce cred că Labiș ar fi dus mai departe, și nu preocupă suficient pe ceilalți, — și aici mă întorc din nou la ideea optimismului — ar fi sentimentul că în această epocă de prefacere revoluționară și împlinire intervin și în sentimente modificări pe care primii trebuie să le detecteze poeții. Accepțiunea clasică a unor sentimente se modifică. Și acest lucru nu este condiționat numai de evenimentele politice sau de timp ci de înseși schimbările care intervin în natura umană. Sînt faze greu sesizabile în natură, în condițiile umane, pe care trebuie să le înțelegem.

ADRIAN PĂUNESCU : Părerea mea este că, privită în ansamblul întregii noastre poezii aflată într-o puternică emulație, lirica tînără a obținut unele mari izbînzi. Este o fericită coincidență faptul că o epocă de înflorire socială își găsește imediat reflectarea în înflorirea poeziei. Este tulburătoare coincidența dintre social și artistic. Din această prichină putem judeca poezia românească tînără cu maximă exigență.

Aș vrea să enumăr aici cîteva dintre realizările poeziei tinere: recentele **Elegii** ale lui Nichita Stănescu, poemul **Împotriviți-vă iernii** a lui Ion Gheorghe, **„Continentele ascunse"** ale lui Grigore Hagiu, **„Viața deocamdată"** de Ion Alexandru, **„Ceremonie de iarnă"** a Gabrielei Melinescu, poemul Doinei Sălăjan **„Roata lui Horia"**, ultimele cîcluri de versuri ale Anei Blandiana și ale lui Miron Scorobete, din „Steaua" și „Tribuna", **„Poemele"** lui Marin Sorescu, ciclul de versuri al lui Nicolae Stoian din „Gazeta literară", poeziile răspîndite în presă de Baltag, Ilie Constantin, Tomozei. Iată numai cîteva lucrări apărute în acest an care constituie puncte de reper într-o fișă nuanțată a poeziei tinere actuale.

Elegiile lui Nichita Stănescu (cel mai realizat poet tînăr pînă la ora de față) sînt pentru mine semnalul unei foarte originale și adînci poezii. Cartea lui Ion Alexandru este o carte de gravă și rară frumusețe. Iar poemul lui Ion Gheorghe, excepțional după părerea mea, coagulează toate experiențele sale anterioare și prefigurează pe cele care au urmat. Este un poem de forță egală **„Luptei cu inerția"**. Susținută puternic de două poeme, de asemeni, foarte valoroase („Marele visător" și „Omul Phoenix"), recenta carte a lui Grigore Hagiu e definitorie și hotărîtoare pentru destinul său poetic.

ILIE CONSTANTIN : Nu știu dacă greșesc însă Labiș s-a continuat cu forță mai departe și eu vreau să precizez un lucru, și anume că Labiș se continuă și sufletește și fizicește prin promoția pe care o am în jurul meu. Există o puternică pleiadă de poeți care a cunoscut pe Labiș, în mijlocul căreia a trăit Labiș, dar există totodată și o afluență de nume intrate în poezie în ultimii ani. Fiecare nou contingent împrospătează și se contopește, se consolidează în această mare generație Labiș, care probabil se va continua.

ANA BLANDIANA : Aș vrea să îmi permit o metaforă : pornind de lîngă Labiș noi vom merge — fiecare după forțele sale, fiecare pe drumul pe care va fi în stare să și-l taie singur. Oricît de departe am ajunge însă, vom ști că am lăsat în urmă, că există, invizibilul său epolet.

NICULAE STOIAN : Epoletul despre care vorbește Ana Blandiana e mai curînd, ca să ne păstrăm în limitele metaforei, semnul distinctiv de armă. Căci Labiș este, înainte de toate, simbolul poetului comunist care „își tratează temele" cu simțul datoriei față de evul său aprins, față de marea noastră poezie. Tocmai de aceea numele său reprezintă semnul de unire dintre noi și întreaga poezie românească de azi și de totdeauna.

București, 2 decembrie 1965, redacția revistei „Luceafărul".

Nicolae Labiș

fișier

de

constandina brezu

Datorită maximei bunăvoințe pe care mi-au arătat-o doamna Profira Labiș și domnul Eugen Labiș, părinții poetului, am avut posibilitatea să cercetez, la Mălini, arhiva personală a lui Nicolae Labiș : manuscrise, corespondență, caiete de însemnări și de școală, bloc-notesuri de reporter, acte personale etc. Am aflat, totodată, prin viu grai, întîmplări care-i definesc și mai bine personalitatea. Socotesc prezentul fișier documentar drept un omagiu adus memoriei lui Nicolae Labiș, familiei sale, dascălilor și prietenilor săi, tuturor acelora care l-au iubit și continuă să-l iubească prin versurile sale.

C. B.

„cîntec de început"

„A fost odată unul Ion Creangă
Crescut din brazdă în dangăt de talangă
În piept avea vilvori de jerăgai
Și-acela mi-i străbun de sînge, măi!"

(Filă de manuscris, datată : aprilie 1953 — București. Titlul : „Străbunul meu").

●

Mama povestește : pe cînd Nelu era încă sugar, s-au dus la niște rude cu trăsura. S-au întors noaptea. Pe băiat l-a apucat un plîns, ca niciodată. Părinții speriați, ca la primul copil, au coborît și ținîndu-l unul de la cap, altul de picioare, l-au legănat în plin cîmp și l-au adormit. Între timp, trecînd pe lîngă ei cineva cunoscut, s-a coborît din brișca lui să vadă ce lucru grav s-a întîmplat. Cînd a văzut omul despre ce e vorba, și-a căutat liniștit de drum, dîndu-le părinților sfatul să-l lese pe copil să plîngă...

Mama mărturisește că nu-l putea lăsa niciodată să plîngă, îi era tare milă de el.

●

La 11 luni, deci în toamnă, tatăl și-a luat în brațe băiatul înfășat în scutece și-a încălecat un armăsar pe care-l aveau. Mama se miră și astăzi de curajul pe care l-a avut ea, să-l lase atunci pe băiat, pe cal.

●

Părinții lui Labiș aveau locuință chiar în clădirea școlii din Poiana Mărului, unde erau învățători. Aici și-a petrecut Labiș copilăria (pînă în 1948). A învățat să scrie de la elevii mamei sale, cu care se și juca, mult înainte de vîrsta lui școlară.

După ce-a epuizat toate poveștile pe care le știa din cărți ori din bătrîni, Profira Labiș improviza mereu altele, sugerate de întîmplări reale. Tatăl îi aducea o tablă neagră, mică, pe care băiatul scria mereu și desena... A desenat de pildă „Povestea Margaretei", una dintre cele improvizate de mama sa : un pom, în el un cuib, deasupra cuibului o cioară, sub pom o felință cu o prăjină, încercînd să izgonească pasărea străină de la cuib („Le-a desenat întocmai așa cum i le-am spus eu"). Tatăl îi citea povestea cu Lizuca și cea a fetiței cu chibriturile („Vai ! și cum i se înecau ochii în lacrimi băiatului"). Tatăl, cînd îl vedea gîlcit de plînș, se oprea făcîndu-se că nu observă, și-și dregea glasul. Cel mic îi da ghes cu cotul, să citească mai departe... („Înțelegea așa de mic toate, și-l impresiona").

●

„Ira copilărie ochi de zări...
Mi-i drag să-ți cînt seninele visări.
Mi-i pentru tine munca mai ușoară !
Mi-i drag să știu că te păzim de fiară !
Mi-i drag să-ți povestesc povești semeța
Să-ți seamăn mii de vise îndrăznețe..."

(Dintr-un manuscris corectat cu roșu — pare o lucrare de concurs. În final, menționat : cl. II-a B)

●

Era de vreo 3 ani. S-a dus cu tatăl său la gîrlă, să scalde armăsarul în Suha. La gîrlă, tatăl și-a văzut de treabă, iar băiatul s-a scăldat și el într-o apă mai mică. S-a dezbrăcat și s-a îmbrăcat singur. Au pornit spre casă, tatăl înainte, băiatul în urmă. Cînd a intrat în curte, mama l-a văzut pe băiat mergînd impiedicat. Speriată, s-a alergat să vadă ce-i : copilul vîrîse ambele picioare într-un crac de pantalon. „Măi Eugene, tu n-ai băgat de seamă ce-i cu copilul ăsta ?" „Dar ce, eu m-am uitat ce face el ! ?"

●

Labiș a fost elevul mamei sale. A fost dorința ei să-l învețe pe băiat. Tatăl și-a învățat fetele (Margareta și Dorina). Școlarul Labiș era excepțional. Mama însă îi punea citendată note mai mici decît merita. Cînd, în refugiu, timp de două trimestre, a avut un alt învățător, a luat numai note mari.

●

Refugiul a dus familia Labiș în vecinătatea Cîmpulung-Muscelului. Aici aveau o odăiță, dar foarte curată, cu un pat înalt de tot, pe care trebuia să te urci cu scaunul. Fiecare familie avusese dreptul să ia o ladă de 60 de kg. În lada familiei Labiș, mama a luat arhiva școlii din Poiana Mărului, să nu se piardă. Nemții, în retragere, se instalaseră chiar în școală. La întoarcerea din refugiu, pe pereți și pe uși erau scrise cuvinte nemțești. Au găsit totul distrus : locuința fără uși și fără ferestre, („Noaptea intra vulpea pe fereastră. Ne-a luat cloșca de pe ouă, tocmai cînd era să scoată pui"). Ouăle le aveau de la femeile din sat, fiecare dăduse cîte unul, iar băiatul botezase fiecare cu cu numele femeii care-l dăruise. Așa urmau să se cheme și pui. Ouăle au fost salvate, ținute la căldură. Pui au ieșit. Preferați aveau să fie Roșeta, Cioară și încă unul al cărei nume s-a uitat. O molimă a izbucnit în păsări. Cînd ăsta din urmă — cu numele uitat — a murit, băiatul i-a cerut voie mamei să-i facă înmormîntare. Împreună cu Margareta, sora lui, și Vasilică, vecinul lor (băiat mai mic decît Nelu, care drept răsplată că-i luat în seamă, îi făcea acestuia o mulțime de servicii : culegea lăptucă pentru porci din grădina lor, trifoiaș din pădure pentru iepurașii de angora, etc.) pregătitul : promițîndu-i lui Vasilică „pomul mortului" încărcat după datina locală cu bomboane și covrigei, acesta acceptă să fure din grădina proprie un bostan, pe care să-l dea peste groapă, drept găină (tot datină locală), la-nmormîntarea găinii... I-au săpat găinii groapă în grădină, Nelu i-a oficiat slujba cîntînd preoțește, Vasilică a purtat pomul încărcat, iar Marga a bocit cu bocet și lacrimi adevărate, de-au speriat-o pe mama lui Vasilică, făcînd-o să vină fuga prin porumbiște, să vadă ce-i. Și-a spart femeia piciorul într-un știf de porumb, dar s-a bucurat în sinea ei că bocită era o găină moartă și nu un „mort adevărat".

„Am dus-o greu în refugiu, în Muntenia.
Foamea ne urmărea ca vedenia,
Eu aveam visul plin de aur și slavă,
Dar soru-mea era bolnava.
Mă uitam la buzele-i subțiri, la ochi-i căprii
Și la măsuța pe care nu mai erau doctorii.
Cărțile treziseră strunele doinii din mine
Sgiriam versuri cu degetul pe pămînt și era bine.
Dar mă batea gîndul spre casă
La soru-mea bolnavă și frumoasă
Copiam cîntecele mele cu plumbul pe-o placă
Și le vindeam fetelor la clacă
Să le scrie flăcăilor și să-mi dea mie
Cîte-o bucată de lipie...
Ca să nu mai ceară mama datorie.
Strig fără înconjur după nouă ani :
Am scris odată versuri pentru bani
Dar știu că le-am simțit
Durerea și rușinea-n piept ca un cuțit.
Eu le-am uitat dar și acuma plîng
În ele toată jalea sfioasă a unui fînc".

(Dintr-o filă de manuscris, evocînd fapte petrecute în anii 1944. Scrisă probabil în 1953. Titlul : „În refugiu").

„momente biografice"

Labiș frecventează școala medie la Fălticeni pînă în clasa X-a, ca intern. Pe semne se repezea deseori acasă, căci în arhiva sa sînt puține scrisori din „perioada fălticeneană" adresate părinților. În 1951 se mută la liceu în Iași, unde rămîne puțin timp ; ajunge în 1952 student al Școlii de literatură „Mihail Eminescu" din București.

„O să-ncep să te mulțumesc pe deplin mamă, să-ți scriu programul :

Deșteptarea — 6,30 ; ceai — 7 ; Consult. elevilor 7—9,30 ; Gustarea — 10 ; Lecție — 10,30—1 ; Masa — 1—2 ; Somn obligatoriu — 2—4,30 ; Gustare — 4,30 ; Studiu — 4,30—6,30 ; Sport și program cultural — 6,30—8 ; Masa — 8—8,30 ; Program cultural — 8,30—10 ; Stingerea — 10.

După cum vezi, mîncăm de 5 ori pe zi. La sfîrșitul seriei a I-a am crescut cu 1 kg. și 2 cm. Cred că o să mai cresc ceva".

(Scrisoarea către părinți din tabăra-școală a C. C. al U.T.M. de la Vălenii de Munte — 9 august 1951). În seria a II-a, Nicolae Labiș a fost oprit ca instructor cultural-artistic al taberei.

●

„Dragă mamă,

Îți scriu o carte din casă nouă, căci, după cum îți va spune tata, m-am cam mutat din dormitorul meu bătrîn, într-o cameră separată, bună de scris și de trăit.

O duc cu sănătatea cît se poate de bine, și cu învățătura exact așa precum gîndeam.

De fapt, tata îți va da lămuriri mai ample. Dacă o să fie mai curînd gata salteaua și flaneaua, dacă paltonul n-o să întîrzie nici el după acestea două, viața va fi raiu! pe pămînt. Cu drag, căci a sunat masa, Nicolae Labiș".

(C.p. datată : 10 Noembrie 52 — Fălticeni). Greșit datată ? În toamna lui 1952, Labiș era în București.

●

„Dragă tată. Atitudinile noastre s-au inversat. Înainte, eu eram cel care neglijam corespondența, azi voi sînteți cei care mă neglijați. Sînt sigur că ocupațiile unui director sînt mai copleșitoare la Mălini decît la Vălenii, dar cred că totuși mi-ați putea răspunde la scrisori, măcar de anul nou... Sînt curios să aflu cum v-ați stabilit la Mălini, cum o duceți. Cele foarte puține pe care le știu mi le-a comunicat Margareta într-o scrisoare, mai demult. De mai bine de-o lună nu-mi mai scrie nici ea. Cîteodată îmi vine să cred că o catastrofă a crăpat pămîntul între București și Mălini. Lămuriți-mă dacă-i adevărat, că să știu ce mijloace de transport să aleg cînd voi veni acasă că să-mi petrec vacanța și să-mi dau examenele".

(Carte poștală datată : București 8 ianuarie 1953 și pare-se neexpediată, deoarece nu are însemnările poștei). Oare incisivitatea afectuoasă cu care o scrisese, să-l fi reținut s-o trimită ?

●

Dorina e sora cea mică a poetului. Ea avea numai doi ani cînd Nicolae Labiș îi scrie prima „scrisoare", alcătuită numai din desene : un autoportret, un cap de lup, un cap de iepure. Altă dată îi scrie : „Dorina mai papă pești frumușei ? Lucru îi spune tita mare și poate că la crăciun o să vină s-o vadă".

Mama povestește : mare bucurie îi pricinuia Dorinei venirea fratelui ei în vacanță. „Tot timpul se ținea după dînsul. Într-una din zile, băiatul a plecat în pădure, să scrie, cum avea obiceiul ; își avea locurile lui preferate. Pînă acolo sărea gardurile de nuiele care împrejmuiau livezile. Fetița s-a luat după dînsul, fără s-o observe nimeni. Avea aproape trei ani. A izbutit să treacă și ea cîteva garduri, dar a rămas agățată într-unul. Plînsul Dorinei i-a atras atenția băiatului. A adus-o acasă în brațe și m-a cam mustrat drăgăstos : „Ia-o mamă pe moaca asta, n-ai văzut că se ține după mine ?" Dar în altă vacanță, cînd a venit iarăși acasă, de astă dată cu un coleg, cum cea mică se tot ținea după ei, Nelu își silea prietenul s-o care în brațe, aproape ca un semn de afecțiune directă la adresa lui.

●

„A venit o veveriță
În cireșul întomnat
Prin frunzarele pestrițe
A sărit și a plecat.
Doar Dorina, școlărița
Rușinată a rămas.
C-a văzut-o veverița
Stînd cu degetul la nas".

Poezia „Veverița" din caietul-manuscris intitulat „Caleidoscop". În care se află — cu variantă și corecturi — și poezia „Scrisoare către Dorina" (din care citez doar o strofă) :

„Știu că ți-a spart pisica o plăcută
Dar îți trimit eu alta tot așa...
Eu n-am mai dat de mulțișor pe-acasă
Și mi-i cam dor, Dorina, de mata".

●

Din dedicațiile pe volume, pentru cei dragi de-acasă :

„Dorinei, surioarei mele dragi, această cărțicică despre un băiețel și un pui de cerb, cu multă dragoste, Nicolae Labiș adică Nelu — 21.V.1956" (pe coperta interioară a poemului „Puiul de cerb" Ed. Tin. 1956).

„Sorei mele Margareta, cu afecțiunea puternică și reținută ce ne leagă, Nicolae Labiș — 21.V.1956" (idem).

„Părinților mei cu dragoste, Nicolae Labiș — 29 oct. 1956 București" (pe coperta interioară a volumului „Primele iubiri" Ed. Tin. 1956).

„am iubit..."

„Dragă L...,

Pentru că pe oameni îi interesează orice se petrece în legătură cu dînșii află că te iubesc nelegăduit de mult.

Nu te speria, ți-am substituit toate gîndurile, și de aceea nu cer reciprocitate.

Scrisoarea aceasta ți-o pot scrie într-o clipă de totală îndepărtare de mine. Este dacă vrei, o farsă pe care cel care judecă o joacă celui îndrăgostit.

El este romantic și asemeni lui Faust din Lenau, se mulțumește cu imaginile.

Se spune că cei mai mari satirici erau foarte duioși. Sînt și eu duios ca obiectul hazului meu, Nicolae Labiș.

De aceea, nu te purta prea milos cu el. Poate să-i jignească.

Nu-l lăuda prea mult din politețe, poate să-l supere. Dar înțelește-l din cînd în cînd.

Poate în clipele lui de mare turburare îți va cîți sumedenie din versurile lui scrise pentru tine.

Să nu te temi că am să rid de situația aceasta ridicolă. Cînd se află el în hainele noastre — și aceasta se întîmplă întotdeauna de-o vreme încoace, — eu nu mai exist.

Veți fi deci singuri.

Nu te speria, ți-am substituit toate gîndurile și vezi, de aceea, nu cer reciprocitate.

Pentru că pe oameni îi interesează orice se petrece în legătură cu ei, află că te iubesc nelegăduit de mult.

Nicolae Labiș

P. S. Scrisoarea aceasta o trimit eu, cel care judec, rupînd o foarte lungă scrisoare de-a lui.

Amenințînd cu degetul îți spun la revedere, căci se pare că eu am să dorm un somn cam lung".

(Scrisoare datată : Vălenii, 1 septembrie 1953.] Neexpediată. Labiș avea 18 ani.

●

Din aceeași perioadă :

„Am obosit de vin de stele
Am obosit de gîndurile mele,
Am obosit de ochii care mă răstring
Neculegîndu-mi chipul din adînc.
Am obosit rizînd am obosit de-atîta poezie"
Cîntînd doar cele cîte vor veni
Sau cele cîte vrem să vie.
Visez să uit odată
Cuvinte rinjet, gînd
și să privesc în ochii de agată
Ca fiecare om de rînd.
Chipul răstrînt să nu-mi mai văd,
Cu spaima mea și hohotul meu rece
Lîngă un foc să mă cuprindă somnul
Sub zările cu margini de pămînt
În sîngele fecioarei purificat și dus
Prin trupu-i alb cu trăgezimi de nea
Eu aș simți cum cerul coboară lîn de sus
Ciorchini de cînteca deasupra mea.
Știu : acest vis pămîntul mi-l nutrește
Smulgîndu-mi dorul meu de infinit
Dar visul crește-n mine cu mădulare grele
Am obosit".

Poezie intitulată „Cîntece despre un vis de pămînt". (Datată : 1 noiembrie 1953). Găsită într-un caiet de exerciții în limba franceză, ca și versurile de mai jos (datate : Buc. 3 nov. 1953) :

„Mi-a murit iubirea cu rînjet și jele
Încă din fețele inimii mele
Mi-a murit și-i strigoi și-n răstimpuri revine
Și țăruș nu-i pot bate în față coasta la mine".

„ciclul amical"

În afară de lucrurile pe care prietenii lui apropiați le-ar putea spune în legătură cu părerile lui Labiș despre prietenie, există în arhiva poetului cîteva piese revelatoare : printre proiectele viitoarelor sale cicluri de versuri, Labiș intenționa să scrie și unul intitulat „Ciclul amical" — prilej de gravă dezbatere etică —, din care iată o singură strofă :

„Din dăruiri superbe sufletești,
Și din blesteme care tac să-nghețe
Prieteni vom sui un monument
Ca Ianus, uriaș cu două fețe..."

●

„Observ că de o bucată de vreme te porți inadmisibil cu mine. Acest lucru nu-l admit nici dușmanilor, cu atît mai puțin prietenilor. De aceea am hotărît să întrerup orice legături amicale cu tine. Îți voi prețui versurile mai departe cu aceeași afecțiune și luciditate, iar atunci cînd va fi nevoie te voi apăra, necunoscut.

Însă nu mai pot suporta încercările de insinuare împotriva autorității mele. Știu că pot și înțelege, destul de multe, poate mai multe decît tine. Așa că nu înțeleg să primesc nici un fel de observații sau lecții.

Îmi pare rău (...). Dar sînt hotărît să păstrez secret conținutul acestei scrisori ; adică, chiar dacă tu l-ai comunica și altora, eu, formal aș proceda ca și cînd el n-ar fi existat. Adică voi simpatiza și apăra cinstea, fie că mi-i prietenă, fie că-i într-o regiune pe care am hotărît să n-o mai calc ;

N-are importanță asta.

Practic vorbind, sîntem acum ca doi poeți care ilustrînd același secol, al chinuitei năzuințe spre libertate au trăit și au murit în secole diferite (și au) alte destine. Ne apărăm reciproc, ne impunem reciproc, dar concret nu ne cunoaștem.

Nu ne mai cunoaștem.

Asta mă întristează dar, vezi bine, în rîndurile acestei scrisori nu răzbate întristarea pentru că ni se cere să fim tari.

La revedere, tu, acel tu al cărui nume l-am uitat.

N. L."

(Ciorna unei scrisori dintr-un caiet.)

„frămîntare intimă"

„Sînt uneori ca un om care vrea să spună cele mai simple și adînci adevăruri. Dar nu cunoaște limba celora cărora vrea să le vorbească".

(Însemnare pe contrapagina unei file de manuscris).

„Unii cîntă subtil, leșinat, parcă torc,
onemice, fire lucioase
Tovarăși, împotrivă-ne se-ntorc
Palavrele bolnavilor viermi de mătase.
Alții urlă la fiece fleac
Ca niște javre turbate :
Ne strică urechea să nu mai simțim
Cînd vin hoții pe poarta din spate...

(Din versuri pe un caiet de economie politică. Data : 20 octombrie 1953).

●

Pe același caiet :

„Unii trăiesc pentru gloria poetică întru eternitate. Pentru un mormînt cu coroane frumoase, în ediții definitive. Dacă numai pentru atîta trăiesc, nu face ! Mai bine rogi să-ți spuie toți maeștrii și renunți să scrii. (Și leși condeiul dracului de zestre").

●

Pe textul dactilografiat al „Soborului datinilor", din ciclul de versuri „Cîntece răsăritene", aflat printre manuscrise, date spre publicare la „Contemporanul" Labiș menționează :

„La „Contemporanul" au vrut să mi le publice separat. N-am acceptat. Sînt multe lucruri de revăzut, le voi revedea altădată. N. L.".

●

„Tovarășe redactor,

Am făcut ultimele modificări poemului în urma discuțiilor cu tovarășul și tovarășa Istrati. Dat fiind timpul scurt în care am lucrat poemul, cît și slăbiciunile sale mai ales din punct de vedere al formei, cred că aceste modificări nu ar trebui să fie ultimele...".

(Text găsit pe prima filă a poemului (dactilografiat) „Zilele lui Mai". Datat : 13 aprilie 1952).

●

Pe o filă de manuscris, sus, scrie :
„Sînt dulci și coapte poamele-n livadă,
Poeți cu versul scris cu limonadă
Dar ciorile nu le-auziți cum strigă
Poeți cu inima de mămăliga.
În vers să curgă sîngele pîriu
Cu iz de sex și de tutun și grîu".

●

„Cum vă jucați cu poezia !
Nevinovate tomuri și triluri Cirip-cip.
Pe prunduri unde gerul ori secetă pîndește
Mozaicați imagini pe nisip.

Chiar dacă mozaicul reprezintă o seceră și un ciocan".

●

„Am căutat și caut. Cîntînd
Mi-am pomenit greșind, din cînd în cînd
Și m-am înșfăcerat în spini
De pe cărările spre zările lumii...

E drumul greu...

Totuși-acestui veac larg clocotitor
Vreau doar cu pași mai să le măsor".

●

„Dar prea puțin artist, voiam amară
Gri dulci răspunsuri, vin și contemplație.
Voiam bătăi de suflet, nu pastel.

Cum dacă moare ziua, îi urmează
O alta și cu miezul de amiază".

(Versuri scrise pe un plic).

●

Sub titlul „Despre mine însumi" :

„Mi-i fruntea albă, fața înghețată.
Simțirile în mine parcă dorm
Secătuite de-un virtej enorm.
Și doar din arcuri reci de judecată
Pot fulgerele să pornească-n zbor.
Dar eu mă lupt c-o patimă turbată
Ingăduind afară să răzbată
Doar scrîșnetul de sfredel, uniform".

(Pe un caiet, scris cu creionul).

●

„Adaos : După discuția ce nu mă privea cu B Universul începe de la marginile cunoașterii și poezia dincolo de ultimul vers.

N. L.

Martie 54 Buc."

(Pe un carnet de documentare).

●

„Lucrurile tragic capitale spuse pe un ton natural vesel dau impresia de vitalitate".

(Pe același carnet).

●

„Imagini"

„Din tăceri nedeslușite,
albe palme-n pămînt să-mi ningă.

Să încalț piciorul-n rouă
Și cu floare să-l încalț...
Lîngă brazii grași și-nalți..."

●

„Formații"
Blestemate nestemate, pietră blestemată în argint, piatră blestemată de salir".
„Timpul
Cîntec de curbe și linii caligrafe."
„Cineva calcă în miezul nopții ca pe-o ogradă."
„Sînul zăvorît de stele."
„Prin sclipiri de dans, sclipește cerul pulpelor curate."
„Munții patinați de timp."
„Tu mi-ai prins de gleznе brățara aurită a supunerii."
„Așa cum văd florile și plantele prin țesuturi și pori."

„Lipsește o caracterizare generală a tinereții — entuziasm, abnegație — se leagă foarte puternic de o idee.

Avîntul : subtilitate, gingășie.
Tinerețea noastră ? tinerețea mea.
Dar de o sută de ori mai frumoasă."
„Alunecare în idilism
Tinerețea noastră face coadă la magazine
Tinerețea noastră duce luptă de clasă.

„Tinerețea noastră cunoaște în familia ei membrii care se zbuciumă, ca să-și convingă părinții să intre în colectiv...".

(Filă dintr-un caiet de teoria literaturii).

„Imagistică :

Trezim cîntecele din viori, ca pe o cosînzeană.

Cîntecele din viori să le trezim cum Cosînzeana un sărut

Melancolia să nu se confunde cu gingășia.

(Pe coperta aceluiași caiet).

●

„Un caracter : Trăsătură esențială.

Despre cel care luptă împotriva tiraniei și necinstei etc. atîta timp cît acestea îl lovesc direct în situația socială. Ideal de viață : luptă cu sinceritate și pasiune împotriva lor. Cînd această luptă îi aduce merite estetice ori intelectuale, devine invulnerabil adversarilor săi vicioși. Idealul de viață s-a consumat. Va înceta să mai lupte împotriva vechilor aversiuni, va aluneca parțial și treptat pe panta îngăduirii sau profesării lor. Omul s-a isprăvit pentru că nu slujea ideii ci accidentului, din prea multă dragoste de sine."

●

Înscriindu-și propria viziune asupra vieții în vaste cicluri fundamentale, Labiș intenționa să realizeze o suită de „ciclice". Pe o filă de manuscris un plan din care „Ciclul somnului" și „Ciclul vieții" au fost primele în atenția poetului :

„Ciclice" : 1. Ciclul curajului ; / 2. Ciclul zorilor ; / 3. Ciclul foamei ; / 4. Ciclul somnului . / 5. Ciclul iubirii ; 6. Ciclul morții ; / 7. Ciclul ideii ; / 8. Ciclul epocii (epoca văzută) ; / 9. Ciclul indoielilor ; / 10. Ciclul siguranței ; 11. Ciclul viselor ; / 12. Ciclul soarelui.

Ciclul somnului „Voi, domni, putea-veți spune c-ați aflat / Oh cît de mulți, ce mulți îs muncitorii".

Ciclul vieții : „Esențele și sevele vieții... / Neliniști de nalte cascade și zbucium de piei".

„Unul ar fi vrut să facă
Unul ar fi vrut să are
Unul ar fi vrut să cînte
Unul ar fi vrut să zboare"

„Vreau să-mi fac cîntecul meu
Vreau să-mi ar cîntecul meu
Vreau să-mi cînt cîntecul meu
Vreau să-mi zbor cîntecul meu"

postumă

„Oratia anilor ce vin"

I

„E ora cînd peste toți munții
S-a lăsat somnul albastru al iernii
E ora cînd peste toate cîmpiile
Sună Crivățul aspru.
E ora cînd prin toate satele
Răsunã clopoțeii plugușoarelor
Și cînd în toate marile orașe
Țesălesc brazi darnici, încărcați cu lumini

E ora la care îmi reiau copilăria
Adusă în odaie de acești clopoței argintii.
Tata era dus în război,
Eram mic, ca de vîrsta surorii mai mici,
O cătină cu două lumînări
Și cu hîrtie colorată
Vesteau c-a mai trecut un an
Toate terestrele salutul azi lucesc întunecate,
Satul întreg părea mort

Cînd deodată s-a auzit îndepărtat
Stinghet, sfîșietor de stinghet
Sunetul clopoțelului

Murind și reînviind pe trîmbele vîntului
Vibrarea metalului moale
Strîns între palme mici și înghețate,
Părea un hohot slab de rîs
Al unui copil care se bucură de ceva
(Părea rîsul bolnav al unui copil bolnav
Care se bucură de ceva)
Vîntul și-a foit zbuciumul,
Ciinii și-au încetat larma
Tot satul a ascultat clinchetul
Și-n orice casă visleo gîndul trist
Că cineva nu poate să audă
Clinchetul stinghet, sfîșietor de shinghet
Și poate niciodată n-o să-l mai audă
. . . . . .
În noaptea asta soru-mea ascultă cu ochii măriți
Clopoțeii ce-și cern peste sat nisipurile melodioase
Mii și mii de copii ascultă ori cîntă...
. . . . . .
Să mulțumim acelora care prima dată
În loc de sculați, sculați boieri mari
Au intonat colindul roșu
Sculați condamnați ai pămîntului
. . . . . .
În voi se preface vinul în sînge ?
Colindul acesta se învîrtejește
Trecînd ca un viscol fierbinte
Deasupra mormintelor acelora
Ce-au jinduit de mult acest colind.

Și stinge candelele din cavouri aurite
În care cenușa otrăvitoare a tiraniei încă se mai agită
. . . . . .
E ceasul îngrijoratei convorbiri
Cu conștiința precum cu o umbră străină
Lunecînd de pe un ecran sau dintr-o oglindă
. . . . . .

(Schiță de poem)

1

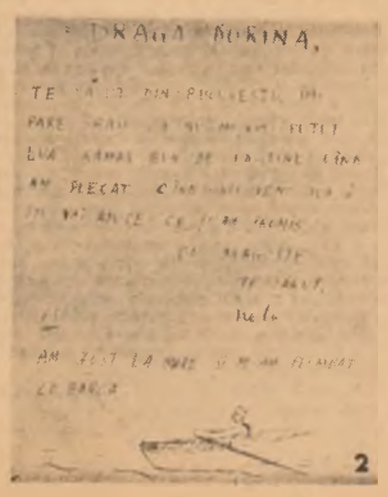

2

3

1,5 — Două imagini din vremea Școlii de literatură

2 — Rînduri către sora cea mică

3 — Pe Bărăgan, în 1955

4 — Cu tatăl său și Gh. Panțîru în drumul Stînișoarei, spre stînă (1956)

4

5

echilibru

Trec tăcut
pe drumul acesta.
Nelipsit, un copil
mă-nsoțește la stînga
pașilor
și mă trage de inimă
sus printre crengi
în pomul unde se zbenguie cățărat.
La dreapta,
pe marginea șanțului
bătrînul prezent
sub toate anotimpurile
zgîrie cercuri în pulbere ;
simt cum trece
privirea lui prin mine
și-l amăgește
pe cel neajuns pe pămînt
cu cercuri perfecte,
le desprinde,
le rostogolește o vreme
apoi cu două lovituri
le face dreptunghiuri
și-n urma lui rămîn gropi.
Am grijă mereu
să-i arăt numai păsări
celui ce calcă
neștiutor printre ramuri
dar bătrînul ne-ndurător ne trezește
cînd gropile rîd
și-aș putea dintr-o dată să m-ascund
dar cade copilul
încurcat printre cercuri.

izvoare

N-a mai fost de mult
printre noi
duhul acesta neistovit
de viață.
Răsar la porți cuvinte răcoroase,
proaspete iar
sînt urmele cerbului.
Cei care am venit
din munți
slăvim cetățile cu drumuri
de regenerare spre păduri.
Dezghețuri mari
se-aud cum povîrnesc
pe lume bolovanii
și numai cei
care trăiesc ascunși potrivnic
îndură spaima de strivire.
De jos,
din talpa limbii noastre
un glas,
desfundă larg
izvoarele pe lume.

în locul meu

Mamă, simt la un capăt
de vîrstă
cum altul mai tare
cu mult decît mine
mă asediază mereu
zi și noapte
ca pe-o fortăreață.
Cred că e prietenul meu
cel mai bun,
dușmanul copilului tău,
un om cu o voință aproape surdă,
cu doruri lungi
ca vînturile ce ne ard
de la stele,
bate, bate convingător,
bate la temelia mea
și vine cu tot ce-a adunat
de pe drumuri
să mă scoată din mine
afară.

GHEORGHE PITUȚ

acum, la țară...

Gata, oile au păscut grînele
și rumegă într-una
încălzindu-ne zilele
și frunza îngroapă soarele
și iarba nu mai răsare
decît în vis.
Acuma să fiu eu la țară,
să fur părerea pomilor
despre grădinari
și a tuturor despre mîine, poimîine.

Acuma, la mine la țară
cînd pămîntul e filozof
și omul e filozof
și dă din ei un cer
în care minute cu minute
înșiră soarele
pe viscol și ploi
de la arat
la culeș
și înapoi.

lumu din afară

Nici măcar nu știe să tac
nici măcar nu știe să mint
și vorbesc, vorbesc într-una
pînă cînd termin
aproape toată viața
pînă cînd se vede lumea
și copiii ei legănîni
și copiii ei din flori.

Și mă ia cu frig și cu căldură
iar mai programez ceva :
întîi spiritul pentru mine
și benzina pentru pete de grăsime,
apa dulce pentru păstrăvi
și la urmă păcură în suflet,
să înceteze scîrțîitul
roții de pămînt din mine,
s-aud lumea din afară
cum bea lapte
dimineața.

dacă...

Și dacă mă rog în templu
se-aude în laborator
și dacă-mi petrec viața în laborator
se aude în templu
laborator, uzină, templu
toate perete în perete
și peste ele uleiul scump
de uns motoare
și piesele de aur
amenințate de ciupercă
și rugină.

Pată de ulei pe ape
la noapte pe lună
mîine pe cer
în care pămîntul face ochi
și se unge la inimă
și se învîrtește norocos,
prin uleiul nostru omenesc.

școală

Școală românească
zidită cu pietre de Sarmisegetuza,
cîștigată zid cu zid
pupitru cu pupitru
fereastră cu fereastră
și dată spre folosință
celor ce-au jerat
amestec curat
în trebile naturii.

Și-un popor discipol
strîngînd în mînă piatra
pînă la topire
pînă la șmicuire
strîngînd în mînă varul
pînă cînd se stinge
în apa care curge de pe ei
și pentru că-i apasă grozav
pămîntul pe piept
dau fuga la cărți
citesc cu glas tare
ca-n a dor de răzbunare
pentru degetaru! de viață trecut
și sar de la cărți direct în chiasma
dintre cer și pămînt
clădind de probă lumea
la timpla lor.

VICTORIA RAICEV

Desen de SABIN BĂLAȘA

poetul și timpul său

Este poetul o algă călătoare, plutind în „condiția umană" ca într-un ocean, fără să știe de unde vine și încotro merge, brănindu-se din sucurile și procesele sale intime, în scopul numai de a executa niște arabescuri, niște mișcări „valabile prin ele însele", dincolo de tot ce se petrece în jurul său ? Este poezia acest balet thalassic, ascuns, îmbătat de sine, ce nu are nimic a face cu „neamul cel mîndru și nepotolit al oamenilor", cum spune Eschil, cu scopurile eroice ale acestor oameni, cu frămîntările și înfăptuirile lor care astăzi își anexează astrele ? Fără îndoială, dintre alienările pe care aîcătuirea spirituală a omului le-a suferit la un moment dat (și încă, la diferite latitudini, astăzi le mai suferă), sînt rare cele care l-au deformat mai mult decît acest fel de autonomism estetic absolut, fruct steril al împingerii la derivă a individului, al aruncării lui în haos, al acelei invertiri ce-l face să caute gustul speranței numai în senzația disperării și soluția în evadările extreme ? Patologia estetică este subtilă, ca orice patologie. Poetul nu poate lupta împotriva ei, singur. Organismul talentului său e străbătut de curenții vitali ai istoriei, care, asemenea vînturilor „stîng luminările mici și aprind pe cele mari". Ziua eternă a poetului nu este altceva decît proiecția zilei sale trecătoare, a epocii sale. Această epocă este vehiculul său minunat. Pegasul pe care-l încalecă spre a se ridica de la pămînt și a zbura. Altminteri, el nu numai că se imobilizează, ci se închircește, se înclină și se stringe asupra lui însuși, devine un talofit al psihologiei sale, un lichen în simbioză cu solitudinea sa, și în acest circuit limita sa primordială ajunge străvezie, consemnînd o epuizare viscerală sub forma unei palpitări armonice.

Poezia modernistă, atemporală, a succombat, din fericire, în țara noastră — ca năzuință de auto-evaluare a poeților —, printr-un fenomen de dispută ideologică, printr-o asfixiere spontană, în condițiile unui climat istoric în care plămînii ei subțiați de autonomismul estetic absolut, s-au spart, din clipa cînd au inspirat un aer proaspăt prea puternic din afară. Ea a pierit repede. Trebuie să spunem că mulți poeți, contaminați de această poezie, mai mult aparent firească, i-au supraviețuit cu promptitudine și au ieșit, ca dintr-un scrîntegiu, în drumul lor cel mare și deschis. Pegasul timpurilor noi nu a fost însă așa ușor de încălecat. Poezia română contemporană a cunoscut încă din ajunul imediat al ultimului război, succese deosebite, pe care jarul indignării, protestului cetățenesc, alertei umane și sociale le-a nutrit din plin, dîndu-le nu numai vigoare, ci și un spirit vădit redutabil. Nu este nevoie să facem îndată nume. Curba nouă a poeziei române a început, se poate spune, nu printr-un zbor razant, de exercițiu, ci și-a putut da de la început o direcție de înălțime. Evenimente și transformări uriașe s-au succedat cu repeziciune, definind, în marele ei cerc deschis, epoca contemporană a istoriei noastre, a literaturii și poeziei noastre. S-au ivit vremuri noi, o lume nouă. Alți poeți, alți scriitori, fii ai epocii lor, au ieșit la iveală. Poezia atemporală apărea din ce în ce mai evident asemeni unui **deus ex machina** al altui timp, înfirmîndu-se o dată mai mult pe sine însăși în această perspectivă istorică de substitui, pierzîndu-și definitiv prin măcinare vertiginoasă ultimele ei reziduuri teoretice absolutiste. Literatura și poezia română își reluau, la un mod frapant, marea lor tradiție, legată de evoluția modernă a poporului român, de la Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Coșbuc, Macedonski, Goga, pînă la Blaga și Tudor Arghezi, aceea de poezie a unor locuri și a unor vremuri. Poezia noastră contemporană constituie dezvoltarea tipică pe o linie națională, a liricei noastre din ultimele două veacuri, legată de popor și de patrie, în mișcarea lor ascendentă, ca și de împingerea profundă a rădăcinilor în condiția umană în general, în universalitate. Destinul artistic al acestei poezii se înfățișează cu căutările, modalitățile, experiențele și tendințele sale proprii fenomenului respectiv. Ea a dat însă o ipostază impresionantă, cu zig-zaguri de virturi și etape, pentru cucerirea expresivă a realității revoluționare, pentru sesizarea preocupărilor și transformărilor radicale ale omului propriei sale epoci, obiectiv de excepție prin sine — date fiind substraturile avansate, de subiectivism, ale liricei imediat anterioare — și obiectiv de excepție, prin relieful său istoric fără asemănare în destășurarea vieții poporului român. Poezia noastră a înscris, în această vreme, în cartea ei, numeroși poeți și numeroase opere de valoare, inclusiv pe acelea de mare anvergură, ale lui Lucian Blaga și Tudor Arghezi. Noua poezie ne-a dat nume, de la Eugen Jebeleanu, începînd cu poemele „Ceaț ce nu se uită" și „Lidice", la Nicolae Labiș și Mihu Dragomir, de la Miron Radu Paraschivescu din „Laude" la Dan Deșliu, de la Cicerone Theodorescu, din timpuriile „Focul din amnar" și „Cîntece de galeră" la Nina Cassian, de la Mihai Beniuc, începînd cu „Melița", la Ion Brad și Tiberiu Utan, de la Maria Banuș la Victor Tulbure, pentru a ne opri la aceștia, fără a menționa pe mulți alții, și în primul rînd pe acei poeți care au lăcut paralel proza, ca Zaharia Stancu ori alți poeți care au scris ori au început să scrie versuri între cele două războaie, — fiind prezenți în continuare — ca Adrian Maniu, V. Voiculescu, Ion Vinea, Emil Giurgiuca.

Poezia românească a acestui timp își are criteriile ei în poezia românească în general, ca și în ea însăși. Tendințe, curente și stiluri diverse fuzionează în sînul ei, astfel că funcționează înăuntrul său o întrepătrundere spirituală, de la un capăt la altul, ca formă naturală de convertire în artă a unui aceluiași timp determinat.

Promoții de poeți tineri se adaugă în timpul din urmă acestui corpus al liricii contemporane. Ei se înscriu mai cu precădere pe linia unui dramatism bărbătesc pe care îl întîlnim de exemplu în Eugen Jebeleanu și în Nicolae Labiș, și de asemenea, unii din ei, pe o structură de contractie a ideii și imaginii, proprie în primul rînd lui Ion Barbu. Impresionanți prin posibilitățile lor naturale îmbucurătoare, acești poeți tineri aruncă în balanță rodul unor experiențe multiple, un timbru vinjos și o străduință spre scrutarea condiției omului epocii lor, văzută în natura ei dialectică de profunzime. Cu mijloacele și modalitatea lor, ei duc mai departe, înăuntrul unor termeni, firesc noi, de viziune, lupta pentru includerea termenului obiectiv, a realității contemporane, în poezie, notă esențială a liricii noastre de azi. Se poate spune că în faza actuală există în unele poezii ale lor și la unii din ei, vădite simptome de alunecare spre atemporalitate, deși trebuie să înțelegem acest lucru într-un chip cu totul deosebit de acela al poeziei formaliste. Inclusi în mod firesc în organismul poeziei epocii lor, dezvoltat robust pe toată întinderea celor douăzeci de ani, poeții mai tineri — și toate semnele acestui fapt există — se îndreaptă spre cucerirea cît mai deplină a acelor elemente de bază ale constituției poetice, care le pot conferi titlul organic, și de onoare, de a fi adevărați fii ai timpului lor, după legea poeziei noastre contemporane, după legea poeziei naționale și după legea poeziei în general. Aceasta cu atît mai mult, cu cît epoca contemporană, așa cum au demonstrat-o și lucrările Congresului al IX-lea, are o puternică și distinctă personalitate istorică, a cărei măreție, al cărei sens grandios clocotă din plin artistului substanța vitală cernă de marea și adevărata artă corespunzătoare acestei vremi a noastre, încă asemănare în trecut.

DRAGOȘ VRINCEANU

un nume nou

alexandra tîrziu

Nu prea cinste prozatilor. Nu-mi pare întîmplarea în literatură, ales în cursul — pe care l-aș fixa încrucișat — chiar sfîrșitului lor și-ar putea fi pusă în balanță. Nu vor pleca cu subscriitorul ar fi dăinuit în pămînt, că lucrurile unui spirit și talentul unui scriitor în timp ce nu au nevoie neîntîmpinate. Însă sînge subscriitorului poartă. Cu atît mai mult să fiscuri de personalități. Stai pentru relatia directă, sinceră, neafectată dintre operă și cititor. Intîi-mi talentul în clocotiș de a spune cîteva cuvinte despre o scriitoare pe care un grup de scriitor din scriitorul intelectual nu-a recunoscută ca prietenă.

Nu voi căuta nu glie cu discursul — de altfel rudă, vorbe — cu care pe lumînare pe Alexandra Tîrziu. Voi spune, simplu și deschis că scriitor ai mi-au plăcut, mi-au plăcut chiar foarte mult, lucrul lor mi-a dat emoțiile unei bune prospețe, inteligibilitate ; m-am simțit cuibărită : Stați-vă, și — cum se mi se pare cel mai important — nu m-am silit în citirea lucrurilor care cauță tot felul de argumente și scriitori pentru a-și construiască pentru cuvintele să nu fiarte « bun, publicabil, valoros.

Alexandra Tîrziu se distinsese, se impusese încă cînd la foarte scriitor. Iarăși cîteva-trei ai impresia că e citești pe ea, are rare atributul mai multe lucru

descoperi cu atîtea ea cuvînt pe care nu l-ai fi bănuit, ca cuvînt pierdut bănuiau din cauza unui prostuc vechi ce nu se mai folosește în locuri pustii, definitorie pentru literare pustii : dimensiunea. O sinceritate deliberată cîteodată cu atîtea propria, ca ține bunăoară, un atît de sumar, analitic, de atît complicat dulceață de la ea rîul în sînă, de atît acut gust literar, dimensiile ar spune, ne lui în „Ați ? pentru aveam de liberă afacere", ca care-și lucrînd spunge literare scrisă.

Mă bucur să dau verdictul meu să aflau vorba cu recunoaște vrăi exotice cu pentru în originalitatea ei personalitatea autoarei. Alît doar ; dacă l-ar fi citit scriitor în intervalul lungi, cuiesa din vreunul distincte ea fi remarcat imediat că spațiu unuia și scriitoarei autor. Citind ei ar detașează din cer, își vorbă cuvintele ei fiecare un fior în corul scriitor și ne face spălă, în pauzele dintre fiecărui vers limba auzi și melodiei pe care o întoarcă, o melodie plină de simțăminte, de gesturi, de tandrețe. Un glas propriu clocotă o melodie proprie.

Fac prezentarea aceasta — cartelul e prea protocolar — din simplu necesitate literară, urmată de o impletiri și alinea o analiză, o lectură.

CONSTANTIN CHIRIȚĂ

cum aș fi vrut să ne despărțim

N-aș fi vrut să ne despărțim, dar nu e mai iubeam cine știe ce și ploua. Ar fi fost mai bine dacă n-ar fi plouat, sau dacă eu aș fi fost frumoasă și blondă pentru ca oamenii să mă privească înmărmuriți și să-mi ofere locul în autobuz.

Cred însă că m-aș fi mulțumit și cu figură oarecare, dacă omul care pleca a, s-ar fi întors. Dar n-avea cum să se întoarcă, și nu din răutate, ci pentru că u i-ar fi venit ideea.

Totuși, cînd am ajuns acasă, omul de are mă despărțisem, mă așteptă.

Deschisese magnetofonul și camera lea frumoasă era plină de tipete.

Am o cameră tare frumoasă, mai ales înd mă uit pe fereastră și văd o mulme de copaci.

— Vrei ciocolată ? m-a întrebat el și ți-a dat ciocolată.

Apoi mi-a mai dat un pix și m-a privit lios.

— Aș vrea să nu existe despărțirea sta, mi-a spus el.

— Și eu aș vrea.

— De tine depinde.

— Da, recunosc eu. (Deși nimic n-a deins vreo dată de mine.)

— Dacă aș fi știut dinainte că ne desărțim, nu te-aș fi iubit.

— N-ai fi putut.

— De ce ?

— Nu știu de ce, dar nici eu n-am utut.

— Acum vrei să mă mai iubești ?

— Vreau, îi răspund.

Nu voiam. Aș fi preferat să nu se fie nimeni în camera mea și eu să mă ulc și să fiu fericită. Dar nu puteam.

Ne-am apropiat de fereastră și privind opacii, ne închipuiam amîndoi întîmlări care nu se întîmplă niciodată. Era parte plăcut, pentru că în gîndul nosru toate ies nemaipomenit de bine.

— Cum ai vrea să fie ? m-a întrebat.

— Cu totul altfel, i-am răspuns, dar e ine și așa.

cum ne-am despărțit

Ne-am despărțit foarte simplu, în sunetul autobuzului, cu zîmbetul spelei în buzunare, pînă chiar nu mai aveau loc acolo, a trecut să privesc în jurul meu.

Pe trotuarul din stînga se afla o chiuă de răcoritoare și mai de oameni care așteptau să li se întîmple ceva, iar pe cei din dreapta era o bicicletă. Eu. Și din cauza asta se apropie de mine un om care înediat îmi oferă un scaun și o sugestie.

— Șezut, este o băutură răcoritoare, îmi explică discret.

Și după ce înghite și ei omul, începe să-și povestească viața.

— Sînt un timid, înțelegeți, un timid. Dar nu sînt lipsit de noroc. De trei ori mi-a ținut exact la numerele care lipseau.

— Și de ce nu le-ați luat ?

— Nu puteam, eram în gînd.

— Aș fi putut să rugați pe cineva.

— Nu fi putut. Cu ce drept să vreau eu în numerele mele ? Sînt un timid. Dar nici prietenii nu mă ajută. De fapt am un singur prieten, care de cîte ori mă vede se urcă repede într-un tramvai. Sună la telefoane ca să văd dacă e ajuns cu bine. Poate vi se pare ciudat, dar cine știe ce-i în sufletul omului ? Am avut și o prietenă, pe Mariana, cu care am vrut să vizitez grădina zoologică. Dar ea fi-a mers. Era supărită și slabă ca un crenion și voia să se facă studentă. Poate dumneavoastră o înțelegeți, poate și dumneavoastră ați vrut să vă faceți studentă.

— N-am vrut. Mie mi-a plăcut să fiu cartoafă.

Omul mă privește melancolic. Are ochii galbeni și trei riduri formidabile în formă de rîs.

— Toate fetele pe care le-am cunoscut erau supărate, dar dumneavoastră păreți atît de veselă și glumeață. Aș vrea să fiu în locul dumneavoastră.

— Adică, să fiți cumva ?

Omul nu prea înțelege și atunci explic :

— Lucrul acesta mi s-a întîmplat chiar săream șotronul. Cu totul pe neașteptate o mînă m-a aruncat din pătratul meu de creță și-a trîntat în loc o femeie, pe care a început s-o bată. Bărbatul o lovea în felul lui noduros și deruiant, iar femeia stătea culcată în șotron, în felul ei demodat. Mă uitam și nu mi se părea nimic extraordinar, totuși preferam să fiu castană. Și mă făceam castană, domnule, de cîte ori aveam ocazia. Nu știu dacă mă înțelegeți.

Omul mă privește încet, cu ochii lui disperați, fiindcă n-au pic de pupilă.

— Totuși, n-ați vrea să ne luăm un frigider în rate ? mă întreabă emoționat. Știți, mă gîndesc de mult la asta. E un aparat practic, care merită. Și dacă-i cumpărăm, n-avem nimic de pierdut. Sau poate d-voastră aveți alte gusturi. Dacă n-aș fi atît de timid, aș fi cumpărat frigiderul fără să vă spun și mîine v-aș fi făcut o surpriză. Vreți să vă fac mai bine o surpriză ?

— Nu.

— Aveți dreptate, acum nu sa mai poate. Ce să fac ?

— De ce nu vă faceți cosmonaut ?

— Mi-e frică.

Pentru că întrebarea mea l-a întristat, i-am întins mîna.

— La revedere, îi spun.

— Scuzați-mă de deranj, îmi răspunde și pleacă.

Plec și eu tropăind mai departe pe trotuar, uluită, pentru că sînt lucruri pe care nu le-aș înțelege, nici dacă aș vorbi la telefon cu cel mai deștept om din lume.

cum credeam că o să ne despărțim

Eram la cofetărie. Nu ne văzusem de mult și aveam foarte multe de povestit. Tocmai mîncăm pe masă și ne jucam cu un șervețel și lucrul acesta era foarte important. Mă întrebam doar cînd o să vină chelnerița să-mi aducă restul și-am să-l iau oricum, dar n-o văd, pentru că îi pun el șervețel în scrumieră. Apoi a început să se uite într-o revistă. Era un gest semnificativ. Și revista era oarecare, dar eu nu mă aflam pe acolo o pură întîmplare. Ci dinadins, ținînd paharul de ocară în mînă. Nu-i bine să fie o fată observată

singură un pahar de ciocolată. De altfel mi-au spus că nu-mi șăzut așa și că vreau să mergem pe stadion.

— De ce ? m-a întrebat.

— Nu știu, i-am răspuns, dar știam de ce, nu-mi plăcea să se stîrpească dramurile noastră într-o cofetărie. Pe stadion ar fi fost ca totul altceva. În pomul rînd, un stadion era mai multe decît atît. Și lucrul ăsta l-am observat de cînd eram pensionară.

Mîncam mere și eram tristă. Ce-ar trebui să fac pentru ca să nu rămîn singură ? Să-l cer lui Dumi pisica de sticlă ? Doar asa de formă. Camera mea va rămîne oricum goală de obiecte, ca ori ce cameră din care pleacă un om. Să plîng ? Îmi place foarte mult să plîng, dar cred că este demodat. Să învăț să fiu și să aranj campioană mondială ? Nu pot. N-am avut niciodată condiție fizică.

Să mă tund ? Sau să-mi cumpăr o umbrelă ?

Deodată nu știu de unde a apărut în fața noastră un om supărat.

— N-ați văzut trecînd pe aici o fată cu ochii albaștri ? ne-a întrebat el.

— N-am văzut. I-am răspuns noi.

— Unde s-o fi dus ?

— Nu știm.

Omul ne-a privit neîncrezător.

— Căutați-o în altă parte, i-am sfătuit eu. De ce n-o căntați ?

— Unde ?

— Acolo, i-am răspuns, arătîndu-i una din ieșirile stadionului.

El mi-a mulțumit și a plecat. Se grăbea foarte tare, dar n-avea cum s-o ajungă pentru că străzile erau prea aglomerate.

Apoi am terminat merele și am plecat și noi.

Mă tot întrebam la ce ajută despărțirile. Cred că la nimic, și lucrul ăsta părea foarte normal. Dar mi-era necaz.

o sută de lei

Cînd am ieșit de la ședință, eram atît de nefericită, de parcă mă aruncase cineva de la balcon, ca pe-o pisică. Venise toamna, dar nu ploua, și șoseaua semăna cu o fundă. Nu m-aș fi urcat în tramvai, pentru nimic în lume, fiindcă mi-e imposibil să merg cu tramvaiul cînd trebuie să mă gîndesc la ceva grav.

În ședință se discutase tot timpul pentru ce furase Victorița o sută de lei. O fi avut nevoie de ei, dar nimeni nu știa pentru ce îi furase. În fond, ce poți face cu o sută de lei ? Poți să-ți cumperi sau două perechi de mănuși, sau o pijama și să-ți mai rămînă și de cheltuială, sau o pereche de baschet. Dar n-ai putea să-ți cumperi o fustă de tergal, sau un tranzistor. Cred că ar mai bine te descurci cu zece lei. Cel puțin nu ai atîta bătaie de cap. Dar nu știam ce făcuse Victorița cu suta de lei și nici ea nu scotea o vorbă. Nici măcar nu-și luase vreun angajament.

O mulțime s-au înscris la cuvînt, dar toți au spus același lucru : că nu-i frumos să furi și că mai bine te împrumuți, încît pînă la urmă totul devenise foarte plictisitor. Unul singur a povestit ceva mai interesant, și anume că el, cînd era de vîrsta ei, umbla cu niște tenișți, pe care-i decupase în vîrf, pentru că-i creștea într-una degetul mare, și din cauza tenișților sau a degetului, nu se putea dnce nicideri să danseze. Se uita numai pe geam. Dinîr-astă reiesa că-i un om modest și că-i bine să fii modest, pentru ca să nu te discute nimeni în ședință. S. ca să facă legătura cu cazul respectiv, a adăugat că unui om modest nu-i vine niciodată ideea să fure, adică să-și dorească ceea ce nu i se cuvine.

Cred că avea dreptate, dar eu personal am cremă de nemîncrate ori că mi se cuvine tot ce-mi place.

Apoi s-a mai înscris cineva la cuvînt și a spus că poate tov. Victorița a avut o scăpare ; e un element tînăr și toate elementele tinere au scăpări. Dar nu a fost suficient de convingător, pentru că s-a apucat să dea exemple din viața lui personală, care nu avea nici o legătură cu discuția noastră. De fapt, el a vrut să spună că orice om, după ce greșește, regretă, și măcar pentru acest motiv, ar trebui iertat. Dar pentru că n-a dat nici un citat de nicăieri, nu l-a crezut nimeni.

S-a mai ridicat și îngrijitoarea căreia i se furaseră banii și mai întîi, a privit-o crunt pe Victorița. Nu știu de ce, fata i-a zîmbit. Avea dinți frumoși, dar tocmai pentru asta i s-a părut îngrijitoarei și mai suspectă. „Priviți-o" ne-a spus ea, dar a doua oară Victorița n-a mai putut să zîmbească.

Totuși, îngrijitoarea ne-a povestit de cînd o cunoaște pe fata asta. O cunoaște de mult. Se considera nedreptățită că-i furase tocmai ei banii. De ce tocmai ei care putea să-i fie bunică ? Dar nimeni nu știa de ce. Apoi, s-a mai aflat ceva că tov. Victorița vorbește tot timpul la telefon, că are un frate corijent, că umblă ba cu ciorapi roșii, ba cu ciorapi albaștri și alte aberații de genul acesta.

În tot acest timp, Victorița se uita la fiecare persoană care vorbea. Avea într-adevăr ciorapi roșii și poate că în gîndul ei ar fi preferat să nu aibă nici un fel de ciorapi, ci numai tenișți aceia rupți, despre care se vorbise ; dar nu sînt foarte sigură. Poate ascultîndu-pe toți cum vorbesc, nu mai știa nici ea pînă la urmă dacă luase sau nu banii. Și cred că ședința ar fi urmat așa la infinit, dacă la un moment dat n-ar fi venit o altă îngrijitoare care ne-a spus să terminăm odată, că a găsit suta într-un sort dat la spălat.

Și abia atunci a început nebunia.

împliniri și deziderate

Însemnătatea marilor transformări în structura social-economică a țării noastre se verifică și prin aceea că literatura le-a receptat foarte prompt. Prompt și amplu. Poate că niciodată literatura nu a venit cu atîta grabă să cuprindă în paginile sale faptele de viață nouă, deplasările de mentalitate, elanul cu care clasa muncitoare devenită stăpînă pe locurile sale de muncă, stăpînă pe fabrici și mine, s-a pornit să schimbe fața țării, înaintînd curajos pe drumul larg deschis spre cultură.

Reflectînd acele timpuri de elan ale ridicării noilor furnale, a noilor oțelării, cu clasa muncitoare care învață în mers, asimilînd zi de zi tehnica înaintată, cu țăranul venit dintru început la muncă neagră necalificată, semiproletar care biruindu-și teama, începe să treacă mai întîi sfios, apoi cu tot mai mult curaj din ședințele de producție la cursurile serale de calificare, ca să abandoneze apoi dintr-o dată tot ce ținea de sat și de rămînerea în urmă, — din aceste vremuri își scrie Ion Călugăru romanul său „Oțel și pîine".

Cu scheme deseori neindividualizate, cu pagini întregi de notație jurnalistică, romanul „Oțel și pîine" închide în el totuși fervoarea acelor ani, bucuria și elanul creației, pasiunea, încrederea în zilele bune, în tehnica modernă, în vremurile noi pe care le deschide.

Această pasiune a creației este întruchipată de eroul colectiv cu care am rămas din lectura romanului.

În piesele acelor vremuri, în „Cumpănă" ori în „Minerii" și „Cetatea de foc", lucrurile se petrec la fel. Numai că genul dramatic lucrînd prin excelență cu eroi, cu personaje reprezentate pe scenă, ne îngăduie să constatăm existența unor prezențe încă ilustrative, dar care ne rămîn în minte și prin individualitatea lor, ca Anton Vadu, tatăl din „Cumpăna", ori Anton Nastai din „Minerii" sau Petru Arjoca din „Cetatea de foc". La aceștia s-ar putea adăuga și unele personaje din „Mielul turbat"... Ilustrînd elanul acelor zile, Francisc Munteanu, în „Orașul de pe Mureș", consemnează lupta care a precedat făurirea primului strung românesc, în vreme ce primele șantiere își găsesc ilustrarea, între altele, în romanul lui Nicolae Jianu, „Cumpăna luminilor". E vorba de barajul de la Văliug — cu toate eforturile și poezia construcției — roman cu multe virtuți de descripție, dar păcătuind prin excesul de contraste în alb-negru: constructorul plin de elan, liniar și principial — cel puțin prin ceea ce se afirmă despre el și, la polul opus, dușmanul înrăit...

În aceeași grupare de scrieri ar putea fi încadrate și poemul lui Dan Deșliu, „Minerii din Maramureș" sau unele poeme ale Mariei Banuș.

Fiecare autor venea cu personalitatea și talentul său, cu cunoașterea de viață și cu puterea lui de abstractizare, dar avînd aproape cu toții comun accentul pe social; din păcate, ei n-au reușit să și adîncească realitățile despre care au scris, și să scoată la lumină latura sufletească, omenescul, mulțumindu-se să recepteze fenomenele la suprafața lor, și rareori să realizeze sondaje de adîncime.

Asemenea prozatorilor și dramaturgilor, în acest prim val au intrat și poeții; i-am numit pe Deșliu și Maria Banuș, dar lor li se pot alătura deopotrivă și majoritatea confraților din acea vreme: și Eugen Jebeleanu și Beniuc, cu poezia lor adeseori hiperbolică, descriptivă, ca o reflectare nemijlocită, o revelație care se vrea transmisă aproape pe viu, așa cum a fost preluată.

Sînt evidente limitele acestei literaturi, totuși prin această etapă au trecut aproape toate literaturile țărilor socialiste. Și nu numai ele. Este o etapă istorică peste care nu se poate trece și fără de care nu am fi cunoscut literatura zilelor noastre. Și de aceea nu o dată ne-am manifestat mirarea față de acei critici grăbiți să treacă peste lucrările literare din această perioadă. Este firesc ca acestei etape în care precumpănitor era socialul, să-i urmeze o nouă perioadă în care socialul este adîncit, personajele fiind individualizate printr-o pătrundere în intimitatea eroului, prin adîncirea vieții sufletești, prin explorări în acea lume mai puțin cunoscută a subconștientului. Mai puțin în dramaturgie, ceva mai mult în proză, și cu reale reușite în poezie sîntem cu mult peste acea literatură de consemnare, de așa zisă reflectare, creația zilelor noastre tinzînd către generarea de sugestii, către dezvăluirea de noi și noi laturi ale omului în ce are el mai etern și în același timp mai contemporan.

Nu este cazul să enumerăm succesele poeziei zilelor noastre, dar înșiruirea ar putea cuprinde nume de la Eugen Jebeleanu pînă la Ana Blandiana, cum și în proză nu am putea trece fără să consemnăm „Risipitorii" de Marin Preda, „Facerea Lumii" de Eugen Barbu, nuvelele lui Fănuș Neagu, ale lui Velea, „Casa" lui Vasile Rebreanu, „Cordovanii" lui Lăncrănjan, nuvelele și romanele lui D. R. Popescu ca și piesele lui Lovinescu, Mirodan, Everac. (La acesta din urmă în special „Stafeta nevăzută" cu personaje viabile, cu sporul de intelectualitate al muncitorului zilelor noastre).

Această din urmă perioadă cunoaște realizări de seamă, dar un hotar, o delimitare precisă nu a existat și nu putea să existe. Se mai întîlnesc lucrări care au fost scrise în vremurile mai apropiate și care nu trec dincolo de ilustrație și de faptul de viață. Fie că mimează o multitudine de personaje care se vor individualizate, fie că mimează un „limbaj" și acela exterior, ca în „Ferestre deschise" de Everac și o tehnicizare pretențioasă, ele, în nici un caz, nu reușesc să înlocuiască superficiala prezentare a eroilor. Dacă „lupta" pentru cocsul românesc din „Ferestrele" lui Everac ne întoarce înapoi cu ani în urmă la lucrările tehnicizante ale acelor vremi, trebuie să consemnăm că faptul nu este unic și recidive mai sînt. Dacă nu am aminti decît de „Baritina" lui Ben Corlaciu, dincolo de cursivitatea lecturii, păcătuiește prin al său prea bazaca, ins dezbătut pe toate filele cărții în raport cu producția și fără de o pagină acordată vieții sale personale...

Aflîndu-ne la acest capitol cu eroi muncitori, am vrea să ne oprim puțin la o lucrare — două din domeniul teatrului, desigur din anii din urmă. S-a încetățenit în ultimii ani, cu protecția plină de generozitate, între altele, a revistei de teatru, concepția unui teatru de așa zisă problematică, ce se declară teatru de idei, teatru de factură modernă, pretinzînd că înfățișează o nouă și contemporană imagine a clasei muncitoare etc. etc. Într-un cuvînt, e vorba de piesele lui Dorel Dorian. Abordînd subiecte din viața oamenilor muncii, autorul nu trece însă dincolo de o pretențioasă „prețioasă" prezentare a eroilor, care, mai mult decît o noțiune, nu se dovedesc a fi, totul limitîndu-se la un hibrid de dialog cu repetate atingeri de lumini, cu plimbarea interpreților în sală, etc. Conflictul dramatic se reduce la o problematică falsă, prețioasă, cu personaje ale căror replici pot fi mutate din gura unuia în a celuilalt, sau chiar dintr-o piesă a autorului în gura unui personaj din altă piesă a sa riscînd a nu fi observată de nimeni, într-atîta totul e spus, expus. În loc de o luptă dintre oameni, piesele devin o înșiruire de idei care vin să se orînduiască în contradictoriu.

Aflîndu-ne în domeniul teatrului cu eroi care se vor din industrie, nu putem să nu consemnăm o altă recidivă: aceea a literaturii roz-idilice. Spre exemplificare vom aminti recenta lucrare de teatru „Iubesc pe al 7-lea" de Șova. Eroul acestuia, care primise recent un apartament nou, își părăsește ostentativ iubita și respectivul apartament cu apă caldă și celelalte plăceri ale unui confort de mult dorit, fiindcă și-a dat seama, așa dintr-o dată, că simte îndemnul să lucreze pe un șantier, departe de civilizație și confort, dar cu „tovarăși de nădejde" care construiesc noua față a țării. Totul la modul operetă, nu fără lozincile și schemele de mult uitate în arsenalul literaturii roz-idilice.

Totuși nu aceasta este imaginea creațiilor literare din zilele mai apropiate de noi. E vizibilă, cum am spus, o adîncire a realității, cu o tot mai mare diversitate a mijloacelor de exprimare, o diversitate de stiluri, o pătrundere în intimitatea omului, care, toate la un loc, fac temeiul adevăratei literaturi.

Din păcate, teama de socialul schematic, de schemă și de individui luat ca noțiune a dus și la unele exagerări și denaturări pe latura extremă, estetizantă, la tot felul de complicații gratuite, cu scene absurde, absconse, fără a fi prin nimic cerute de personaj sau de mediul descris, ci dintr-o aplicare cu totul arbitrară a unor clișee cunoscute, dintr-o mimetizare după lecturi insuficient digerate a lucrărilor contemporane sau mai vechi din Occident. Și iată-ne ajunși la o schemă nu mai puțin reprobabilă: aceea a prelării mimetice a unor forme de import, care fără voie trag cu ele și o anumită realitate care le-a generat și care nu este realitatea noastră ci o falsificare a ei, prin aplecarea, împingerea la tot ce e periferic, neesențial.

În Raportul la cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbind despre necesitatea unui contact tot mai strîns și a unei cunoașteri a tot ce are mai înaintat arta și cultura mondială, atrăgea atenția asupra obligației de a selecta critic și cu discernămînt ceea ce receptăm din alte literaturi, fapt asupra căruia — se pare — nu meditează deajuns creatorii de frumos, printre care ne numărăm și noi scriitorii.

O concluzie se impune aproape de la sine. Este nevoie de o temeinică cunoaștere a realității în adîncime, în curgerea sa istorică, în proiectarea sa — am putea spune — cosmică. O sinteză a tot ce se petrece sub ochii noștri, în tot ce are realitatea mai esențial. Să mergem la izvorul și nu la ulciorul care el însuși se alimentează din această realitate de miracol. Miracol al zilelor noastre despre care se scrie atît, dar nu îndeajuns, fiindcă despre acei care stau în spatele acestui miracol, despre oameni, despre clasa noastră muncitoare atît de bine individualizată, cu o viață a ei și numai a ei, s-a scris încă prea puțin. Prea puțin și nici pe departe în măsura meritată.

MIHAIL DAVIDOGLU

„contemporanul" la numărul 1000

Revista Contemporanul *a înscris ieri, 10 decembrie 1965, pe frontispiciu — numărul 1000.*

Călăuzită de partid, de ideologia marxist-leninistă, strîns legată de sarcinile complexe ale revoluției noastre culturale, reunind în jurul ei colaboratori de prestigiu, revista Contemporanul *și-a cîștigat frumoase merite în ansamblul presei noastre comuniste, prețuirea și stima cititorilor.*

Colectivul redacțional al revistei Luceafărul *adresează, cu acest prilej, săptămînalului* Contemporanul *calde felicitări și urări de noi succese în activitatea de propagare a culturii socialiste.*

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

t. teodorescu-branișteanu

T. Teodorescu-Branișteanu s-a născut în anul 1899 la Pitești. A început să publice schițe și cronici literare din 1915, manifestînd de timpuriu o adevărată vocație gazetărească. A fost redactor la mai multe ziare și reviste; între 1933-1936 a condus săptămînalul de atitudine democratică Cuvîntul liber; a redactat un timp cotidianele Adevărul și Dimineața.

Prozator productiv între cele două războaie, autor al mai multor volume de nuvele: *Sufletul de temelie, Șovăiri, Ochiul de nichel*; al unor romane, cu specială înclinare spre social: *Băiatul popii, Domnul Negoiță, Scandal, Fundătura cimitirului nr. 13*; al unor „notițe critice": *Oameni și cărți*. T. Teodorescu-Branișteanu făcea să apară la sfîrșitul anului 1944 un nou roman, *Prințul*, care aducea un plus de siguranță, o mai mare mobilitate în conducerea destinelor omenești.

Cadrul este cel din *Steaua fără nume*: o stație de cale ferată, așezată la poalele munților, unde Orient-expresul nu oprea niciodată, un șef de gară „care era și casier și telegrafist", un singur subaltern, acarul. Personajele: familia șefului de gară, a preotului, un silvicultor și o moșiereasă. În această lume, într-un vechi conac părăginit, s-a retras prințul Jean-Andrei Munteanu, ultimul descendent al unei vechi familii boierești, după ce risipise patruzeci de ani, la Paris, averea părinților. Visînd nostalgic, în mijlocul cărților, la anii tinereții, invitîndu-și de două-trei ori pe an vecinii la masă, prințul întreține în jurul său un aer misterios.

Un comentator a văzut aici un caz psihologic, însă scrierea dezminte o asemenea apreciere. Ceea ce s-a numit analiză psihologică constă în detalierea micilor mizerii pe care eroii plictisiți și le fac unul altuia, și ele iau în ochii lor și ai autorului proporții catastrofale. Silvia, fata șefului de gară, se îndrăgostește de prinț; gelcașă, Amalia Frunzetti, fiindcă visa o căsătorie cu vecinul ei, face la o întîlnire citeva aluzii; prințul le invită la conac împreună cu o prostituată; jignită, moșiereasa se folosește, împotriva prințului, de nepotul ei Bob ș.a.m.d., la aceasta reducîndu-se materia epică. Principala lipsă a cărții mi se pare a consta în optica cu care e privit personajul principal. Butadele prințului ce treceau la Paris „din gură în gură" sînt de o calitate destul de îndoielnică, din primele pagini sîntem avertizați că obsesia indigenței îl aruncase pe erou „într-o adevărată avariție", dar comportarea lui dezminte o asemenea încadrare. În fine, autorul ne încredințează că întîmplările prin care trece prințul i-au zdruncinat acestuia viziunea despre viață, însă sfaturile date lui Bob în final denotă contrariul: „Avintă-te în lume ca un brigand! la tot ce poftești (...) Nu uita că viața e o călătorie (...) Nici o femeie, nici un prieten, nici o acțiune, nici o operă, nici un sentiment nu merită să-i sacrifici restul vieții." Cu alte cuvinte, asistăm la un simpatic duel între prozator și erou; primul îl silește pe al doilea să aibă o anumită conduită; acesta scapă de sub control și se manifestă independent. Tocmai de aceea, sinuciderea prințului are o mare doză de neverosimilitate. Sfîrșit, în schimb, îndelung, în mintea cititorului imaginea conacului ruinat de ani, peisajul cărpatin acoperit de zăpezi și mai ales tristețea dezolantă a acestui mic tîrg, „unde nu se întîmpla nimic".

În *Primăvara apele vin mari*, Tudor Teodorescu-Branișteanu a urmărit să alcătuiască o frescă a răscoalelor țărănești din 1888. Din această intenție a rezultat o compoziție stufoasă, personaje numeroase, medii felurite. În centrul cărții se află familia unui arendaș și întregul conflict e rezumat de două acțiuni principale: una se desfășoară în satul Valea Fetei și urmărește viața lui Dionisie Nedelcu și a satului; alta, avînd ca protagonist pe avocatul Jean Nedelcu, fiul arendașului, se derulează în atmosfera cosmopolită a Bucureștiului de la sfîrșitul veacului trecut.

Cu interes se citește începutul romanului, unde se narează formația lui Dionisie. Am avut, o clipă, impresia că ne vom afla în fața unui posibil Tănase Scatiu sau Iancu Urmatecu, dar după cîteva pagini apare limpede că altele sînt obiectivele operei. Pînă la un punct *Primăvara...* seamănă cu *Răscoala* lui Rebreanu; țăranii au aceleași reacții, tipic rebreniene: se reține o sudalmă a unuia, o amenințare surdă a altuia, copilul cuiva moare pînă să fie dus la spital etc. Herdelea se numește Jean Nedelcu, face politică liberală și rostește la adunări discursuri cu expresii luate din *Scrisorile* eminesciene; Nadina e Lissete Mano ș.a. Întîlnim apoi știuta damă a lui Caragiale care „traduce" pe superiorii bărbatului ei; prezentarea alegerilor din 1878 e concurată de comedia aceluiași etc., etc.

Personajele nu ridică probleme deosebite. Țăranii sînt falnici, poartă cu mîndrie mustăți stufoase, ghicesc într-o clipită gîndurile celorlalți și vorbesc sfătos; orașul, în schimb, e lăcașul viciilor. Aici decad fetele de țăran, de aici vin la sate oameni descompuși moralicește, ca notarul Aurel Stelescu. Se pare însă că cei doi eroi principali: Dionisie și Jean Nedelcu scapă intențiilor prozatorului. El îi vede ca doi oameni porniți să cucerească societatea (calificativul de Rastignac apare des), în realitate „amîndoi sînt niște mici burghezi, ținuți la distanță de „lumea bună", incapabili să se ridice deasupra situației lor sociale. Cartea este și insuficient situată în epocă: eroii asistă la *O scrisoare pierdută*, dar vorbesc ca niște contemporani ai noștri și introduc în aprecierea evenimentelor timpului perspectiva anului 1960.

ION BĂLU

SCRIERI: *Prințul*, 1944; alte ediții: 1961, 1965; *Primăvara apele vin mari*, 1960.

SCRIERI DESPRE:

Primăvara apele vin mari: V. Rîpeanu Gazeta literară nr. 8/1961; Z. Ornea, *Viața românească*, nr. 3/1961;

Prințul: Radu Popescu, *Prefață la Prințul*; V. Fanache, *Steaua*, nr. 3/1965; C. Cubleșan, *Tribuna*, nr. 20/1961.

țăranii

(urmare din pagina 1)

în tot minutul un satelit al domnului putea să vie să le rapească instrumentele de arătură și vitele. Speriați cu totul, nefiind siguri de nimic, ei neîngrijiră agricultura, nu lucrară pămîntul fără numai cît le trebuia ca să aibă pîine pentru nenorociții lor copii".

Cotitura istorică din viața poporului nostru a rupt acest rușinos lanț de ani robiți pămîntului. Partidul Comunist i-a redat omului propria sa înălțime, a respectat în țăran personalitatea omenească. Ajutorul material și moral acordat în decursul anilor țărănimii muncitoare reflectă strălucit politica partidului nostru. Congresul al IX-lea a stabilit un vast program de dezvoltare a mijloacelor de producție și de organizare modernă a tuturor ramurilor agriculturii noastre socialiste. Iar Plenara C.C. al P.C.R. din 11—12 noiembrie 1965 a dezbătut problemele fundamentale legate de etapa actuală a agriculturii și a pus în discuție o serie de măsuri organizatorice capabile să dezvolte și mai mult cadrul necesar ridicării nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii de la sate, sporirea aportului țărănimii la avîntul economiei naționale, înflorirea satelor. Ele se vădesc cu prisosință și în proiectul de Statut al cooperativei agricole de producție, publicat în această săptămînă, „legea de bază a activității noastre", așa cum este înțeles de țărănimea noastră. Îmbinarea intereselor țărănimii cu interesele generale ale țării, iată încă o firească și strălucită idee. Ea va însemna o și mai mare grijă din partea cooperatorilor pentru fiecare bucată de pămînt, pentru fiecare bob de grîu. Succesele obținute pînă acum nu țin numai de organizarea muncii ci și de gradul de conștiință al oamenilor. Rezultatele viitoare vor fi rodul atît al eforturilor țăranilor cooperatori, al dezvoltării și modernizării producției agricole, cît și rodul gradului înalt de conștiință al cooperatorilor și e firesc să fie așa astăzi cînd socialismul a învins și în conștiința oamenilor.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării agriculturii, prezentat la Plenara din 11—12 noiembrie 1965, spune: „Considerăm că există toate condițiile ca prin munca entuziastă a harnicei noastre țărănimi, a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor din unitățile socialiste ale agriculturii, sub conducerea și îndrumarea permanentă a organelor și organizațiilor de partid, sarcinile trasate de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român pentru creșterea producției agricole, pentru înflorirea agriculturii noastre socialiste să fie îndeplinite cu succes".

Sîntem siguri că satele noastre vor înflori ca în visele străbunilor. Nouă, scriitorilor ne revine datoria să înfățișăm în scrierile noastre acest drum ascendent, aceste mari transformări, un poem dedicat pîinii. Bobului de grîu. Țăranul vede în fiecare bob de grîu figura unui om. Așa se spune. Și dacă privești bobul de grîu te vezi ca într-o oglindă. Cu munca ta, cu frumusețea ta. Splendide boabe de grîu cresc pe acest pămînt pe care îl iubim în România noastră socialistă, în acest colț din ce în ce mai fericit al Europei.

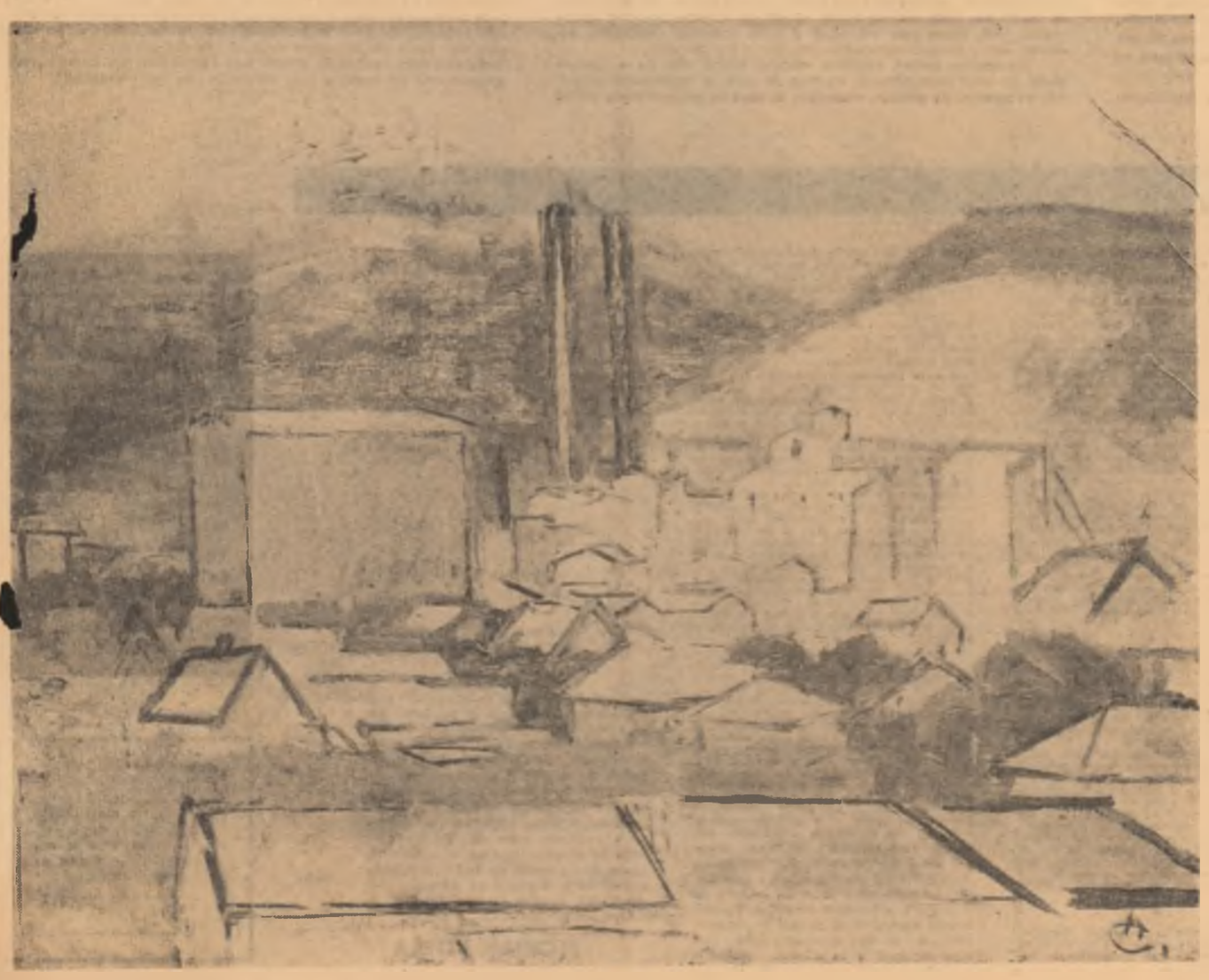

AL. CIUCURENCU — PEISAJ INDUSTRIAL

toți tinerii din lume

(urmare din pagina 1)

gului Pămînt. Nu cred, dacă mă gîndesc la acest viitor, că există o altă sarcină care să înfrumusețeze cuvîntul Om decît aceasta, de educare a tineretului, a miliardului de nume.

Faptul că o propunere românească făcută în acest sens în fața celor cinci continente adunate sub inițialele O.N.U. n-a fost votată ci, pur și simplu aplaudată deschis și unanim, în sala de lucru și sub amfiteatrul uriaș al Pămîntului, confirmă valoarea acestei îndatoriri a umanității și civilizației. O unanimitate de brațe ridicate, asemenea pădurii, fremătînd împreună pentru crengile în formare. Iar undeva, în subsolurile sălii cu freamăt, aceleași cunoscute mașini telegrafice prinzînd viață, captînd acest vuiet, codificîndu-l și risipindu-l pretutindeni.

Îl regăsesc acum înflorind în plumb tipografic și purtînd sus, ca pe o efigie, numele României. Sentimentele primordiale pentru asigurarea acestui viitor redesenate în literă — pacea, dreptatea, respectul reciproc și înțelegerea, egalitatea în drepturi a tuturor ființelor umane și a tuturor popoarelor — polarizează.

Omenirea a pierdut enorm din cauza educației greșite a unor generații tinere. Înțelegerea necesității de educare a tineretii în spiritul cerut de condițiile contemporane ale lumii începe, așadar, să se realizeze pe toate meridianele.

A·R·T·E

atelier '65

mihai negulescu

sabin bălaşa

Situat pe undeva pe la podul Băneasa, atelierul pictorului a devenit de cîteva săptămîni un fel de pinacotecă intimă, unde — încă nesemnate — numeroase pînze caută a se pregăti pentru întîlnirea cu mii de priviri, de sensibilităţi. În mijlocul lor, un tînăr puţin cărunt, interiorizat şi — în ciuda unei uşoare timidităţi — comunicativ, alege, triază, desăvîrşeşte. Primele luni ale lui 1966 îi vor aduce confruntarea cu publicul, în cadrul primei expoziţii personale.

Pictura lui Sabin Bălaşa a parcurs o evoluţie temeinică, deschisă mereu unor sensuri poetice, care iradiază limpede mai ales din ultimele sale lucrări. Prezent, şi premiat, la cîteva concursuri internaţionale, pictorul nu şi-a privit succesele ca încununări, ci ca începuturi de drum. În faţa unora dintre pînzele sale, cînd şi-a dat seama că virtuozitatea penelului ar fi întrecut „acoperirea în aur" a unor înţelesuri umane, nu a ezitat să şteargă, să topească sau să pună pe foc. Anii de exerciţii înfrigurate, care au urmat absolvirii Institutului, au fost ani ai rodnicei nemulţumiri de sine, ai documentărilor atente, ai acumulărilor şi dezbaterilor intime.

— Nu păstrez în atelier decît preîngurări ale unor opere de mai tîrziu... — ne mărturiseşte el.

Anul 1965 a fost an de stratificare, de limpezire a unui mesaj propriu. Plus răbdarea de a relua aceeaşi temă, de zeci, de sute de ori.

— Sînt mai degrabă dispus să ajung la o pînză modest-plastică, încadrată pînă la sfîrşit în sfera virtuozităţilor coloristice. Reţin succesiv doar acel sîmbure de spiritualitate, din care mereu încolţeşte ceva.

Urmează o discuţie de lucru, întreruptă doar de momentele de contemplaţie, cînd de prin ungherele încăperii sînt scoase la lumină noi pînze. Momentul „65" deţine ponderea. Aspiraţia spre formule artistice, născute pe rădăcinile trainice ale spiritualităţii şi culturii acestui popor, aspiraţie care înfrăţeşte laboratoarele şi cîştigă cohort mai numeroasă artişti virstnici şi tineri, are — în Sabin Bălaşa — acutizarea unui moment conflictual. Căutînd deliberat ieşirea din propria autocontemplaţie, nu numai în spaţiere. Dinamica interioară a unui eroism existenţial găseşte metaforă. Pictorul nu evocare a sublimului, ne porneşte din străfunduri. Propunîndu-şi (şi nouă) o exorcizare a unor mituri, mereu — [illegible] — chemînd şi mai mult primitivul.

Ultimul ciclu are o anumită [illegible], şi cu numai de stil. După unele [illegible] — pînzele fără ramă — după [illegible] în culoare, în compoziţie, în metaforă, lucrările ultimului an îl recomandă pe Sabin Bălaşa ca unul dintre cei mai [illegible] pictori ai generaţiei sale.

Am încercat să-l facem vorbim despre [illegible] lucrări. Ştiam că vine. **Bacca**, al cărui [illegible] în [illegible] spectacolul [illegible], a venit [illegible] la Galeriile Municipiului de artă.

Aruncate acolo cîteva [illegible] pînze [illegible] — prin [illegible] — [illegible] şi pentru a citire de mîna sa! — [illegible] ca [illegible] ca întreaga [illegible] să vibreze în [illegible] ca şi cum [illegible] ca o [illegible] [illegible] — [illegible] — [illegible] —